

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Varhaiskasvatus
2017

Saara Halkio & Laura Järviö

RISTIRIITAISET KEINOT LASTEN KASVATUKSESSA

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Varhaiskasvatus

2017 | 52+4

Saara Halkio ja Laura Järviö

RISTIRIITAISET KEINOT LASTEN KASVATUKSESSA

Kehittämistyömme tavoitteena oli vaikuttaa vanhempien kasvatustapoihin, jotta ne tukisivat lapsen hyvinvointia mahdollisimman hyvin. Yhteistyökumppanimme kehittämistyössämme oli turkulainen yksityistä varhaiskasvatusta tarjoava Sateenkaari Koto Oy. Kehittämistyömme toteutimme aikavälillä maaliskuu 2016-huhtikuu 2017.

Tarkoituksenamme oli tehdä yhteistyökumppanimme asiakasperheet, joista monet olivat maahanmuuttajaperheitä, tietoisiksi paremmista tavoista toimia lapsen kanssa haastavilla tuntuvissa tilanteissa. Hyviä kasvatustapojia tukemalla pyrimme ehkäisemään muun muassa kuritusväkivallan käyttöä. Hyvillä kasvatustapojilla tarkoitamme tapoja, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä vahvistavat lapsen ja vanhemman välistä luottamussuhdetta. Vanhempien käsitykset ja tietoisuus kasvatuksesta vaihtelevat vielä nykypäivänä paljon, vaikka eri lait ja lapsen oikeuksien sopimus kieltävät muun muassa kurittamisen.

Kehittämistyömme tuotokseksi valitsimme yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa vanhemmille suunnatun oppaan, joka sisältää selkeitä kuvia eri kasvatustilanteista ja vaihtoehtoisista tavoista toimia tilanteissa. Oppaasta pyrimme tekemään hyvin selkolukuisen sekä helposti ymmärrettävän, riippumatta lukijan suomen kielen taidosta. Kuvat oppaaseen valitsimme vanhemmille tekemämme kyselyn perusteella. Kyselyä käyttämällä osallistimme vanhempia oppaan teossa ja saimme oppaan sisällön vastaamaan mahdollisimman hyvin juuri kohderyhmämme tarpeita. Tuotoksen toimivuutta kokeilimme esittelemällä oppaan vanhempainillassa yhdessä päiväkodissa ja lisäksi kahden muun päiväkodin henkilökunnalta saamiemme palautteiden avulla.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, kuritus, sosiaaliset taidot, vanhemmuus, tunnekasvatus, kasvatusyhteistyö, kasvatus, varhainen vuorovaikutus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social Services | Early childhood education

2017 | 52+4

Saara Halkio & Laura Järviö

CONFLICTING WAYS IN CHILD UPBRINGING

The target of our development project was to influence parents' methods of raising their children so that they would support the welfare of the child as well as possible. Our partner in cooperation in this development project was Sateenkaari Koto Oy from Turku, which offers early childhood education on the private sector. We carried out our development project between March 2017-April 2017.

Our purpose was to make the client families of our partner company, many of whom were immigrant families, aware of better ways to behave with children in situations that feel challenging. By supporting good child-rearing methods, we attempt to prevent the use of physical discipline among other things. Good methods support the overall welfare of children and strengthen the trust between a child and a parent. Parents' understanding and consciousness about parenting still varies a lot nowadays, even though many laws and Convention on the Rights of the Child prohibit corporal punishment among other things.

For the output of our development project, we, together with our partner company, chose a guide containing simple pictures of different parenting situations and alternative ways to behave in these situations. We tried to make the guide very easy to read and understand, regardless of the reader's Finnish language skills. The images for the guide were chosen with the help of a questionnaire to parents. Using a questionnaire allowed parents to have a role in the process of making the guide, and enabled the content of the guide to respond to the needs of the target group as well as possible. The functionality of the output was tested by introducing the guide at the parents' evening at one of the daycare units, and by receiving feedback from staff members of two other daycare units.

KEYWORDS:

Early childhood education, discipline, social skills, parenting, emotion upbringing, upbringing, early interaction, upbringing cooperation

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämistyön tausta ja tarkoitus	8
2.2 Kehittämistehtävä ja tavoitteet	9
2.3 Toimintaympäristön kuvaus ja kohderyhmä	10
3 LASTA VAHINGOITTAVIA KASVATUSKEINOJA	12
3.1 Emotionaalinen kaltoinkohtelu	12
3.2 Kuritusväkivalta	13
3.3 Vaikutuksia lapsen kehitykseen	17
4 LAPSEN KEHITYSTÄ TUKEVIA KASVATUSKEINOJA	21
4.1 Kasvatusyhteistyö	21
4.2 Tunnetaidot	23
4.3 Sosiaaliset taidot	27
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	32
5.1 Aikataulu ja vaiheet	32
5.2 Kehittämistyön menetelmät	36
5.3 Oppaan esittely	40
6 POHDINTA	44
6.1 Prosessin arviointi	44
6.2 Oppaan arviointi ja palaute yhteistyökumppaneilta	45
6.3 Ammatillinen kasvu	48
LÄHTEET	50

LIITTEET

- Liite 1. Kysely
- Liite 2. Kyselyn tulokset

KUVAT

Kuva 1. Kasvatuksellisen väkivallan nelikenttä.	15
Kuva 2. Tärkeimmät ja huonoimmat keinot vähentää kuritusväkivaltaa.	16
Kuva 3. Kannustavan kasvatuksen nelikenttä.	30
Kuva 4. Oppaan kansilehti.	41
Kuva 5. Esimerkkisivu oppaasta.	43

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistyön aikataulu ja eteneminen.	32-34

1 JOHDANTO

Kehittämistyömme lähti liikkeelle kiinnostuksesta yhdistää varhaiskasvatus ja lastensuojelu kehittämistyön aiheessa. Idea aiheeseen löytyi kiinnostuksesta Ensi- ja turvakotien liiton Kannusta minut vahvaksi-hankkeen kautta, joka käsittelee kuritusväkivaltaa. Yhteistyöhön saimme lähtemään mukaan päiväkotiketju Sateenkaari Koto Oy:n ja yhdessä muotoilimme kehittämistyömme näkökulmaa. Hyvä kehittämistyön aihe on sellainen, jossa idea syntyy koulutusohjelman opinnoista ja nivoutuu työelämään (Vilka & Airakainen 2003, 16). Aiheeksemme valikoitui pohdinnan kautta vaikeat tilanteet lasten kasvatuksessa ja tavat toimia tilanteissa. Aiheemme käsittelee siis ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä varhaiskasvatuksessa ja on tärkeä aihe, sillä kasvatuskäsitykset vaihtelevat hyvin paljon eri kulttuureissa ja perheissä. Suomessa lait ja lapsen oikeuksien sopimus määrittelevät sen, mikä maassamme on sallittua lasten kasvatuksessa. Ristiriitaisen näkökulman aiheeseen tuo se, että vaikka useat vanhemmat tietävät kuritusväkivallan olevan kiellettyä, asenteet sitä kohtaan voivat edelleen olla hyväksyvät. Toisinaan vanhemmat saattavat myös ajatella kurittamisen luovan auktoriteettia ja olevan keskeistä hyvien käytöstapojen ja sääntöjen opettamisessa lapselle.

Sateenkaari Koto Oy:llä on maahanmuuttajapainotteisuutta päiväkodeissaan ja yhteistyökumppanimme kertoivat maahanmuuttajilla usein olevan erilaiset käsitykset lasten kasvatuksesta ja tietämyksen puutetta Suomen lainsäädännöstä. Kehittämistyömme tuotokseksi valitsimme oppaan, joka sisältää selkeitä kuvia tilanteista, joissa vanhempi ei toimi lapsen hyvinvointia tukien sekä keinoja, joita sen sijaan kannattaisi tilanteessa suosia. Kuvien lisäksi opas sisältää tiiviitä tietoiskuja aiheisiin liittyen. Aiheet oppaaseen valikoituivat tekemämme kyselyn perusteella, jonka teimme ketjun kahdessa eri yksikössä. Kyselyn tarkoituksena oli lisätä vanhempien osallisuutta oppaan tekemisessä, jotta oppaan sisällöt palvelisivat mahdollisimman hyvin kohderyhmäämme eli nimenomaan vanhempia. Opas toimii myös käytännöllisenä vanhempainiltojen materiaalina ja vanhempien kotikasvatuksen tukena. Opasta arvioimme yhteistyökumppanimme yhden yksikön vanhempainillassa, jossa esittelimme oppaan ja puhuimme aiheista. Lisäksi saimme kahdelta muulta päiväkodilta arvion oppaasta ja sen toimivuudesta. Teimme oppaan Sateenkaari Koto Oy:n kahden päiväkodin kanssa, mutta ajatuksenamme oli levittää sitä koko yritykselle ja kiinnostuksien mukaan myös muille päiväkotiyrityksille ja työelämäkumppaneille.

Tässä raportissa kuvaamme kehittämistyömme prosessia. Luvussa 2 kuvaamme kehittämistyömme lähtökohtia, taustaa ja tarkoitusta, kehittämistehtävää ja tavoitteita, toimintaympäristöämme sekä kohderyhmää. Luvut 3-4 käsittelevät kehittämistyömme tietopohjaa monine lähteineen. Kehittämistyömme toteutus on kuvattu luvussa 5, johon olemme sisällyttäneet kaavion prosessin etenemisestä ja aikataulusta. Lisäksi luku sisältää kuvauksen käyttämistämme kehittämismenetelmistä. Myös kehittämistyömme tuotoksen, ”Rajoja ja rakkautta – niitä lapsesi tarvitsee” -oppaan, esittelemme kyseisessä luvussa. Raporttimme lopussa pohdimme ja arvioimme opasta, sen hyödyntämistä ja eteenpäin levittämistä, kehittämisprosessin onnistumista, yhteistyön sujuvuutta sekä omaa ammatillista kasvua.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön tausta ja tarkoitus

Idea kehittämistyömme aiheesta sai alkunsa Ensi –ja turvakotien liiton ”Kannusta minut vahvaksi!” –hankkeesta (2013–2016). Aiheeksemme valikoitui kuritusväkivalta, joka tuli ehdotuksena Ensi –ja turvakotien liiton työntekijältä. Lastensuojelun keskusliitto on tutkinut vanhempien asennetta kuritusväkivaltaa kohtaan vuodesta 1981. Ennen lakimuutosta vuonna 1984, miehistä 52 % ja naisista 44 % hyväksyi ruumiillisen kurituksen. Vuonna 1985 lakimuutoksen jälkeen pelkästään naisten asenteet olivat muuttuneet kielteisimmiksi kuritusta kohtaan noin 10%. Asenteita kartoitettiin seuraavan kerran vuonna 2004. Tällöin miehistä 45 % hyväksyi kurituksen sekä 23% naisista. Vuosina 2006, 2007, 2012 ja 2014 on toteutettu tutkimuksia. Asenteet 30 vuoden aikana ovat tasaisesti muuttuneet kielteisimmiksi, miehillä hieman naisia hitaammin. Viimeisin kysely on tehty vuonna 2014 ja sen pohjalta miehistä 21 % ja naisista enää 8 % hyväksyivät ruumiillisen kurituksen. (Sariola 2014, 5.) Asenteet ovat tiukentuneet ruumiillista kuritusta kohtaan, mutta muutos ei ole juurtunut vielä käytäntöön riittävästi. Äideistä merkittävä määrä; 44 % kertoo käyttäneensä lapseensa fyysistä kurittamista (Ellonen 2012, 83). Vaikka väkivallatonta kasvatusta tukee lainsäädäntömmekin ja vanhempien asenteet ovat tiukentuneet kuritusta kohtaan, väkivallaton kasvatusta lapsen oikeutena ei toteudu.

Toteutimme kehittämistyömme yhteistyössä Sateenkaari Koto Oy:n kanssa. Alussa sovimme toimeksiantajamme kanssa tapaamisen, jossa esittelimme alustavan aiheemme ja keskustelimme eri näkökulmista. Ideointikeskustelussa olivat meidän lisäksi sekä Sateenkaari Koto Oy:n kehittämispäällikkö, että päiväkotia Halikolon johtaja. Näkökulmaksi aiheeseemme valikoitui kuritusväkivallan ennaltaehkäiseminen vanhempien hyviä kasvatustekijöitä vahvistamalla ja tukemalla.

Kehittämistyön voidaan ajatella olevan vaihtoehto tutkimukselliselle työlle. Kehittämistyö tähtää ammatillisessa kentässä toiminnan käytännölliseen ohjeistamiseen, toiminnan järjestämiseen tai opastamiseen. Sillä voidaan tarkoittaa ammatilliseen käytäntöön tehtyä ohjetta, ohjeistusta tai opastusta. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Kehittämistyön tavoitteena on tuotteen, palvelun tai toiminnan kehittäminen. Kehittämisellä tarkoitetaan toimintaa, joka konkreettisin keinoin pyrkii toiminnalle asetetun tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämisprosessiin sisältyy kehittämistarpeen perustelu, käytännön organisointi, toiminnan toteutus ja arviointi sekä tuotoksen tekeminen ja sen eteenpäin jakaminen.

(Toikko & Rantanen 2009, 14, 56 – 57.) Laadimme kehittämistyömme varhaiskasvatukseen, yhteistyössä Sateenkaari Koto Oy:n kahden päiväkodin, päiväkotit Halikolon ja päiväkotit Pääskynpesän kanssa. Kehittämistyömme ideana oli, että tukemalla vanhempien hyviä kasvatustapoja pyrimme vaikuttamaan vanhempien tietoisuuteen kuritusväkivallan laittomuudesta Suomessa sekä sen seurauksista ja vaikutuksista lapsen kehitykseen ja kasvuun. Kehittämistyössämme keskityimme lasten ja vanhempien välisten ristiriitatilanteiden selvittämistä tukeviin keinoihin ja kuritusväkivallan käytön ennaltaehkäisyyn kasvatustarkoituksessa.

Kehittämistyön tuloksena syntyy aina tuotos, kuten esimerkiksi esite, malli tai opas. Jos kehittämistyön tavoitteena on tuotoksen tekeminen, se edellyttää, että mukana on kehittämistyöntekijöiden lisäksi myös muita toimijoita. Eri toimijoiden osallistuminen tuotoksen tekemiseen on tärkeä osa kehittämistyötä. Kehittämistyössä on useita vaiheita ja ne etenevät yhteistyössä useiden toimijoiden dialogisessa vuorovaikutuksessa. Kehittämistyö on keskustelua, arviointia sekä palautteen antamista ja vastuunottamista. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Kehittämistyömme tuotoksena teimme oppaan, joka sisältää vanhempien mielestä haastavia kasvatustilanteita ja ratkaisumalleja niiden selvittämiseksi samalla tukien lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Erilaisten ristiriitatilanteisiin antamiemme ratkaisumallien tarkoituksena on tukea vanhempien hyviä kasvatuksellisia keinoja, jotta kuritusväkivallan käyttäminen kasvatuksessa vähenisi.

2.2 Kehittämistehtävä ja tavoitteet

Toimintasuunnitelma on tärkeä toiminnallisessa opinnäytetyössä siksi, että idean ja tavoitteiden tulee olla harkittuja ja perusteltuja. Aluksi on hyvä kartoittaa lähtötilanne ja selvittää, millaisia ideoita alalta jo löytyy. Tärkeää on myös pohtia tarkkaan idean kohde-ryhmä, tarpeellisuus, kirjallisuus sekä tutkimukset. (Vilka & Airaksinen 2003, 26-27.) Kehittämistyömme tavoitteena oli lisätä Sateenkaari Koto Oy:n vanhempien tietoisuutta rakentavista tavoista toimia lasten ja vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa. Erilaiset ristiriitatilanteet ovat normaali osa lapsiperheen arkea. Hyvien kasvatuskäytäntöjen vaalimisen tavoitteena oli samalla vähentää kuritusväkivallan ja muiden haitallisten keinojen käytön riskiä lasten kasvatuksessa.

Tarkoituksena oli kertoa vanhemmille lapsen haastavan käyttäytymisen mahdollisista syistä, jotta vanhempi voisi suhtautua ristiriitatilanteisiin ymmärtäväisemmin. Lapsen

haastavan käyttäytymisen syynä voivat olla toistuvat pettymykset, turvattomuuden ja ahdistuneisuuden tunteet tai ristiriitaiset tunteet, joita lapsi ei vielä osaa käsitellä. Näiden asioiden tiedostaminen auttaa vanhempia suhtautumaan myönteisemmin lapsen haasteelliseen käyttäytymiseen, eikä käyttäytymisen ajatella olevan lapsen syy. (Lundán 2012, 37). Lapsen temperamentti asettaa haasteita lapsen kasvatukseen, tunteiden hallintaan ja aggression vähentämiseen liittyviin kasvatustoimiin. Temperamenttiltaan aktiiviset, varautuneet sekä matalan sosiaalisuuden omaavat lapset tuovat erityishaasteensa kasvatukseen. Temperamentti vaikuttaa siihen, miten helposti lapsi tulee aggressiiviseksi ja mistä asioista. (Keltikangas-Järvinen 2012, 59-60.)

Kuritusväkivalta on ollut kiellettyä Suomessa vuodesta 1984. Suomalaisten kasvatuksellista väkivaltaa koskevat asenteet ovat muuttuneet 30 vuoden aikana tasaisesti kielteisimmiksi. Eri tutkimusten mukaan vanhemmat käyttävät ajoittain väkivaltaan arjessa. Tukkapöly, luunapit, lapsen kovakourainen käsittely, töniminen, lapsen pelottelu, haukkuminen, uhkailu ja jatkuva huutaminen luokitellaan lieväksi väkivallaksi. (Ensi- ja turvakotien liitto 2016). Aiheesta tehdyt tutkimukset keskittyivät suurimmaksi osaksi henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Lähestyimme aihetta selkeästi ennaltaehkäisevämmästä näkökulmasta, josta saman tyyppisiä tutkimuksia löytyi niukasti. Olimme hieman tutkinut aikaisempia tutkimustuloksia lapsiin kohdistuvasta kuritusväkivallasta ja huomanneet, että sen esiintyvyys on vielä 2000-luvullakin melko yleistä. Täten kohderyhmäksi valikoituivat lasten vanhemmat.

Tehtävänäimme oli tuottaa Sateenkaari Koto Oy:n vanhemmille opas, joka sisältää ratkaisumalleja vanhempien mielestä haastaviin kasvatustilanteisiin. Suunniteltavia asioita olivat oppaan sisältö, ulkoasu, kuvittaminen sekä oppaan painattaminen tai tulostaminen sekä eteenpäin levittäminen Sateenkaari Koto Oy:n vanhemmille. Sekä omasta että toimeksiantajamme toiveesta päätimme, että opas viedään heidän käyttämiin tiedotus- ja viestintäympäristöihin, joissa se olisi vanhempien vapaasti saatavilla.

2.3 Toimintaympäristön kuvaus ja kohderyhmä

Kehittämistyössämme toimeksiantajana ja yhteistyökumppanina toimi Sateenkaari Koto Oy. Teimme pääsääntöisesti ja ensisijaisesti yhteistyötä Päiväkoti Halikolon kanssa, joka on 44-paikkainen yksityinen päiväkoti Turun Halisissa sekä Päiväkoti Pääskynpesän kanssa, jossa on 88 paikkaa sekä kahdeksan ryhmää, joista yksi on vuoroiteryhmä.

Sateenkaari Koto-päiväkodit ovat sekä Turussa että Uudessakaupungissa toimivia yksityisiä päiväkotia. Sateenkaari Koto ry toimii päiväkotien taustalla ja sen päätavoitteita ovat laadukkaan varhaiskasvatustyön toteuttaminen sekä perhelähtöisten päivähoitopalvelujen tarjoaminen ja niiden aktiivinen kehittäminen. (Sateenkaari Koto 2017).

Koska tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoisuutta hyvistä kasvatuksesta sekä kuritusväkivallan ja emotionaalisen kaltoinkohtelun seurauksista lapsen kehitykseen, kohderyhmäksi valikoitui johdonmukaisesti lasten vanhemmat. Toimeksiantajamme ehdotus aiheen rajaamisesta maahanmuuttajavanhempiin ei mielestämme palvellut riittävästi tavoitteitamme, joten kohderyhmäksi muodostui kaikkien perheiden vanhemmat, taustoista ja kulttuurista riippumatta. Jos kohderyhmäksi olisi valikoitunut ainoastaan maahanmuuttajavanhemmat, olisi aiheen sisältöihin ollut tärkeää lisätä myös maahanmuuttajien kotouttamiseen, Suomen lakeihin sekä eri kulttuureihin liittyvää teoriaa. Useiden tutkimusten valossa kuritusväkivalta oli yleistä perheissä riippumatta sosioekonomisesta asemasta tai taustoista, joten katsoimme aiheemme koskettavan yleisesti vanhempia, eikä ainoastaan maahanmuuttajaperheitä.

Väestöliitto on jo aikaisemmin tehnyt lastenkasvatustieteellisiä vanhemmuuden tukemiseksi usealla eri kielellä. Vihkosten tarkoituksena on tukea ja ohjata maahanmuuttajataustaisia perheitä lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä Suomessa. Vihkosten avulla vanhemmat saavat muun muassa vinkkejä siihen, miten suhtautua lapsen käyttäytymiseen liittyviin pulmiin. (Väestöliitto 2017.) Tämän vuoksi emme halunneet suunnata opastamme pelkästään maahanmuuttajille, vaan yleisesti kaikille vanhemmille.

3 LASTA VAHINGOITTAVIA KASVATUSKEINOJA

3.1 Emotionaalinen kaltoinkohtelu

Emotionaalisella kaltoinkohtelulla tarkoitetaan lapsen torjumista, tekemistä näkymättömäksi, pilkkaamista, solvaamista, uhkaamista, pelottelua, haukkumista, nöyryyttämistä, halveksuntaa ja eristämistä. Jatkuvan emotionaalisen kaltoinkohtelun oletetaan vaikuttavan syvemmin ja pysyvämmän lapsen käyttäytymiseen, emotionaaliseen, sosiaaliseen sekä kognitiiviseen kehitykseen kuin muut kaltoinkohtelun muodot. Edellä mainitut keinot aiheuttavat kärsimystä ja psyykkisiä vammoja lapselle. Kun aikuinen auktoriteettiasemassa käyttää tällaisia keinoja alaikäiseen ohjataksaan tämän käyttäytymistä, on kyse kuritusväkivallasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 35-36.) Emotionaalinen kaltoinkohtelu saattaa olla vallitsevin muoto lasten kaltoinkohtelusta, mutta samalla se on vaikein tunnistaa ja hoitaa. Vaikean tunnistamisesta tekee se, että emotionaaliselle kaltoinkohtelulle ei ole määritelty mitään tiettyä tapahtumaa, vaan sitä pikemminkin arvioidaan lapsen ja huoltajan välisen yhteyden kautta. (Blue 2012.)

Emotionaalinen ja henkinen kaltoinkohtelu saa lapsen tuntemaan itsensä arvottomaksi, ei-rakastetuksi ja ei-toivotuksi. Poikkeavalla emotionaalisella vuorovaikutuksella on viisi osaa, joihin se voidaan jakaa: vanhempi ei ole emotionaalisesti lapsen saatavilla tai läsnä, vanhemman suhtautuminen ja asenne lasta kohtaan on kielteinen, vuorovaikutus lapsen kanssa on epäsopivaa tai epäjohdonmukaista, vanhemmat eivät tunnista lapsen yksilöllisyyttä ja psykologisia rajoja tai vanhemmat voivat olla kyvyttömiä tukemaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja pärjäävyyttä. (Nettiturvakoti 2016a.)

Psykologinen kontrolli on yksi lapsen käyttäytymisen säätelyn muodoista. Sen avulla aikuinen pyrkii kontrolloimaan ja ohjaamaan lapsen käytöstä manipuloimalla lapsen ajatuksia ja tunteita esimerkiksi aiheuttamalla ahdistusta, syyllistämällä tai epäämällä rakkaudesta. Lämpimässä ja läheisessä vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa psykologisen kontrollin käyttö on erittäin haitallista lapsen normaalille sosioemotionaalille kehitykselle. (Nettiturvakoti 2016a.) Kontrolli voi aiheuttaa lapselle masennusta, alhaista itsetuntoa, ahdistusta ja yksinäisyyttä. Tällaiset lapset myös helpommin osallistuvat epäsosiaaliseen käyttäytymiseen sekä laiminlyöntiin. Vanhemmat saattavat myös huutaa lapsilleen tai nimitellä toisiaan. Lapset oppivat huutamaan ja loukkaamaan muita samalla tavalla. Lapsen olisi hyvä oppia, etteivät ristiriidat ole uhka kenellekään. Erimielisyydet

voidaan ratkaista yhteistyössä. Kun vanhemmat riitelevät rakentavasti, he antavat lapselle hyvän mallin selvittää ristiriitatilanteita. (Darling 2012; Lundán 2012, 130.)

Yksi kiistellyin lasten kasvatukseen liittyvä kysymys tällä hetkellä on jäähy. Useat tutkijat suhtautuvatkin siihen hyvin kielteisesti nykyään ja ovat sitä mieltä, että fyysinen eristäminen aiheuttaa lapselle jopa fyysisen kivun kaltaisia tuntemuksia. (Gjerstad 2015, 22.) Toimimattomaksi jäähyn tekee se, että sitä sovelletaan käytännössä rangaistuksen ominaisuudessa. Jäähyä käytetään usein hyvin mustavalkoista tekniikkaa käyttäen, jolloin sääntöjä rikkova lapsi asetetaan rangaistukseksi istumaan tuolille lapsen ikävuosia vastaavan minuuttimäärän ajan. Erityisesti tilanteissa, joissa lapsi joutuu jäähyllä käyttäytyttyään aggressiivisesti tai muuten ollessaan tunnekuohun vallassa, jäähy on haitallinen. Tällöin lapsi joutuu selviytymään vaikeasta tilanteesta aivan yksin ja tunteiden säätötelemisen sijaan lapsi oppii tukahduttamaan tunteensa, jotta pääsisi pois jäähyllä rauhoittuneena. (Ahonen 2017, 230.)

Emotionaalista kaltoinkohtelua esiintyy kaikenlaisissa perheissä, mutta useimmiten perheissä, joilla on rahallisia vaikeuksia, yksinhuoltajuutta, avioeron tai eron läpikäyntiä tai kiellettyjen aineiden väärinkäyttöä. Emotionaalinen kaltoinkohtelu yhdistetään alhaiseen henkiseen kehitykseen sekä vaikeuksiin muodostaa ja säilyttää vahvoja ihmissuhteita. Se voi myös aiheuttaa vaikeuksia koulussa ja töissä sekä lisätä rikollista käyttäytymistä. (Heathline 2017.)

3.2 Kuritusväkivalta

Kuritusväkivalta on osa kaltoinkohtelua. Kuritusväkivallalla tarkoitetaan lapseen kohdistuvaa väkivaltaa, joka on yleensä fyysistä. Väkivalta tehdään kasvatustarkoituksessa, eikä sen ajatella olevan väkivaltaa. Tyypillisimpiä kuritusväkivallan muotoja ovat läimäisy, tukistaminen sekä luunappi. Kurittamisen avulla aikuinen pyrkii fyysistä ylivoimaa käyttäen aiheuttamaan lapselle kipua tai epämiellyttävää olon, mutta ei fyysistä vammaa, rangaistustarkoituksena tai säädelläkseen näin lapsen käyttäytymistä. Perinteisessä kasvatustyyliä lasten käyttäytymistä on kontrolloitu enimmäkseen uhkauksilla ja rangaistamisella sen sijaan, että olisi yritetty saada selvyttä siihen, miksi lapsi käyttäytyy tietyllä tavalla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 16; Ellonen 2012, 31-32; Joshi 2015, 32.)

KASVATUKSELLISEN VÄKIVALLAN NELIKENTTÄ®		
	Väkivalta (tekeminen)	Laiminlyönti (tekemättä jättäminen)
fyysinen	Fyysinen väkivalta Lyöminen, läpsiminen Rieppottelu, kovakourainen käsittely Potkiminen, töniminen Ravistelu, repiminen Polttaminen Tukistaminen, luunapit Huumaaminen, tarpeeton lääkitseminen Jne.	Fyysisten tarpeiden laiminlyönti Lapsen asianmukainen hoito, huolenpito, ravinto, hygienia tai vaatetus Lapsen turvaaminen ja suojeleminen Lapsen asialliset asuinolosuhteet Lapsen terveys ja sairaanhoito Lapsen koulutus Lapsen valvonta ja ohjaus sekä ikätasoiset viihteet
henkinen	Henkinen väkivalta Kuvaa lapsen ja lapselle läheisen aikuisen välisiä tapahtumia / tilanteita Väkivallalla uhkaaminen/symbolinen aggressio Pelottelu esimerkiksi hylkäämisellä tai satuttamisella Näkyttömäksi tekeminen Sanallinen loukkaaminen Nöyryyttäminen ja halveksinta Syyllistäminen, mielen manipulointi Hyväksynnällä ja rakkaudella kiristäminen Eristäminen Tunkeilevuus Jne.	Henkinen laiminlyönti Kuvaa lapsen ja lapselle läheisen aikuisen välistä suhdetta ja vuorovaikutusta Vanhemman suhtautuminen ja asenne lapseen on kielteinen, vihamielinen tai torjuva Vanhempi on välinpitämätön lapsen tarpeita kohtaan Vanhempi ei ole tunnetasolla lapsen saatavilla tai ei vastaa lapsen tunteisiin sensitiivisesti Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on lapsen ikään nähden epäsopevaa Vanhempi ei pysty tunnistamaan lapsen yksilöllisiä rajoja Vanhempi ei tue lapsen myönteisten sosiaalisten taitojen kehittymistä

Kuva 1. Kasvatuksellisen väkivallan nelikenttä. (Ensi- ja turvakotien liitto, 2017).

Ensi- ja turvakotien liiton julkaisemassa kasvatuksellisen väkivallan nelikentässä (ks. kuva 1.) on avattu kasvatustarkoituksessa toteutetun väkivallan sisältöä. Nelikenttä on avannut niin fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan kuin fyysiseen ja henkiseen laiminlyöntiin kuuluvia tapahtumia kasvatuksessa ja mitkä lasketaan niihin.

Kuritusväkivalta on Suomessa kielletty lailla jo vuodesta 1984, mutta silti se ei aina tule itsestäänselvyytenä edes oikeusistuimille (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 30). Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) kieltää lapsen fyysisen ja alistavan kurittamisen. Lisäksi lapsella on perustuslain (731/1999) mukainen oikeus fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen sekä oikeus erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä säädetään lastensuojelun keskeisistä periaatteista, joissa myös korostuvat lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta mukaan lasta tulee kasvat-
taa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa sekä hellyyttä. Lasta ei tule alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäis-
tymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki
lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.) Lain tultua voimaan korostettiin
sitä, että lain ensisijaisena tarkoituksena ei ole vanhempien rankaiseminen, vaan kasva-

tusasenteisiin vaikuttaminen ja yhteiskunnan kannan esille tuominen. Koska laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei ole säädetty sanktiota kuritusväkivaltaa käyttäville vanhemmille, katsotaan rangaistukset rikoslain pahoinpitelypykälien perusteella. Lapsen ruumiillisen kurituksen kieltävällä lainsäädännöllä ja siihen liittyvillä rangaistuksilla ja niiden saamalla julkisuudella on erittäin tärkeä ennaltaehkäisevä merkitys. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 30-31.)

Lakien lisäksi lapsen kohdistuvan kuritusväkivallan kieltää lapsen oikeuksien sopimus. Lapsella on aikuisen kanssa yhtäläinen ihmisarvo. Sopimuksen artiklassa numero 19 sanotaan, että lapsella on oikeus suojeluun kaikelta väkivallalta. Siinä puolustetaan lasten ihmisoikeutta sekä oikeutta henkiseen ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten laiminlyönti saattaa olla tarkoituksenmukaista ja saattaa johtua vanhemman, perheen, yhteisön tai valtion kykenemättömyydestä huolehtia lapsesta ja lasten laiminlyöntiä esiintyy kaikissa yhteisöissä, mutta sen muodot vaihtelevat (Unicef 2011, 193).

Lasten kaltoinkohtelu ja kuritusväkivalta koskettavat suomalaisia perheitä sosioekonomiseen taustaan, asuinalueeseen tai perhemuotoon katsomatta. Lasten kaltoinkohtelua esiintyy kaikissa yhteiskunnissa ja yhteiskuntaluokissa. Lähi-suhteissaan väkivaltaa kokee arvioiden mukaan noin 17 % suomalaisista lapsista (Unicef 2001.) Vuonna 2007 toteutetun Lastensuojelun Keskusliiton kyselyn mukaan kaikista vastanneista 26 % hyväksyi ruumiillisen kurituksen kasvatukseen, ainakin poikkeustapauksissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 41). Kaltoinkohtelun ja kuritusväkivallan riskiä lisäävät erityisesti vanhemman uupumus ja heikot hallintakeinot arjessa. Kuritusväkivallan kohteena on useimmin pieni, alle kouluikäinen lapsi. Pienten lasten on vaikeinta kertoa ulkopuolisille kuritusväkivallasta sekä tietää itse, että kuritusväkivalta ei ole sallittua. Erityisesti vanhempien, joiden omassa kulttuurissa lapsiin kohdistuva väkivalta ja ruumiillinen rangaikseminen ovat sallittuja eikä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ole välttämättä kriminalisoitu lainkaan lailla, on vaikea muuttaa toimintatapojaan ilman valistusta, ohjeita ja uusia toimintakeinoja väkivallattomaan ohjaavaan kasvatukseen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 18–19; Lastensuojelun keskusliitto 2016; Nettiturvakoti 2016b).

Jos väkivaltaa käytetään kasvatustarkoituksessa, on syynä usein ajattelu, että kipu ja pelko muuttavat lapsen käyttäytymistä haluttuun suuntaan. Kuritusväkivallalla aikuinen pyrkii aiheuttamaan kipua tai epämukavan olon lapselle, mutta ei fyysistä vammaa (Kallio ym. 2012, 99). Tyypillisimmiksi väkivaltaisuuksi aiheuttaviksi tekijöiksi on nimetty muun muassa väsymyksestä johtuva itsehillinnän menettäminen, lapsen tottelemattomuus ja lapsen aggressiivisuus. Väkivaltaiselle käyttäytymiselle löytyy useita muitakin

syitä ja selityksiä. Vanhempien omat väkivaltakokemukset, perheen erilaiset kriisitilanteet sekä uusperheiden muodostaminen voivat myös lisätä väkivallan riskiä. (Ellonen 2012, 27–35.)

Riskitekijöitä kuritusväkivaltaan turvautumiselle ovat muun muassa vanhemman vahva usko kurittamisen vaikuttavuuteen, vanhemman oma aiempi kokemus kuritusväkivaltaasta sekä kulttuurinen tausta. Myös vanhempien alhainen koulutustaso, mistä voi seurata sosiaalinen ja taloudellinen ahdinko perheessä, stressaava arki erilaisten ongelmien, kuten parisuhde- tai mielenterveysongelmien vuoksi, vanhempien ollessa alle 30-vuotiaita tai lapsen vahingoittava käyttäytyminen itseä ja muita kohtaan, voivat altistaa kuritukseen tukeutumiselle. Tieto riskitekijöistä auttaa riskiolosuhteissa elävien lasten tilanteen selvittämisessä ja ennaltaehkäisyyn suunnittelussa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 36–37.)

	Tärkein	Huonoin
Vanhempien auttaminen ongelmissaan niin, että he eivät purkaisi pahaa oloaan ja uupumustaan lapsiin.	189	43
Vanhempien auttaminen alkoholinkäytön vähentämisessä ja mielenterveyden ongelmassa.	167	39
Vanhemmille annettaisiin neuvoja lasten kasvatukseen ja kerrottaisiin neuvolassa, päivähoidossa, koulussa, lehdissä ja tv:ssä, että lapsia ei saa lyödä.	127	61
Perheen ulkopuoliset aikuiset olisivat tarkempia ja puuttuisivat asiaan heti kun huomaavat. Näitä aikuisia voivat olla esimerkiksi tuttavat ja sukulaiset sekä neuvolan, päivähoidon, koulun, terveydenhuollon ja lastensuojelun työntekijät sekä poliisi.	116	87
Lapsilta kysyttäisiin näistä asioista useammin neuvolassa, päiväkodissa, koulussa ja terveydenhuollossa.	103	94
Lapset saisivat enemmän tietoa siitä, millaiseen kohteluun heillä on kotona oikeus. Tietoa voisi saada päiväkodissa, koulussa ja nuorisotyössä sekä netin kautta.	108	62
Lapset tottelisivat paremmin vanhempiaan ja kunnioittaisivat heitä.	82	171
Poliisi puuttuisi asiaan, ja vanhemmille annettaisiin enemmän rangaistuksia oikeudessa, jos he kohtelevat lapsia huonosti.	85	152

Kuva 2. Tärkeimmät ja huonoimmat keinot vähentää kuritusväkivaltaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 56).

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2009 työryhmän laatimaan ehdotuksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa vähentäväksi ja ehkäiseväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Maaliskuussa 2010 työryhmä selvitti verkkopohjaisen kyselyn avulla yli 7-

vuotiaiden lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, millaisia keinoja olisi parasta käyttää kuritusväkivallan vähentämisessä. Kyselyyn vastasi 375 lasta. Kuvassa 2 on kuvattu vastaajien mielipiteitä keinoista kuritusväkivallan vähentämisessä. Eniten vastauksia saivat ”vanhempien auttaminen, jotta he eivät purkaisi pahaa oloaan ja uupumustaan lapsiin” sekä vaihtoehto ”vanhempien auttaminen alkoholinkäytön vähentämisessä ja mielenterveyden ongelmissa”. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 53.)

Jatkuvassa väkivallan uhan alla elävä lapsi ei kehity turvallisesti. Lapsi ei pääse pakoon mihinkään, jos hänen elämässään on väkivaltaa. Usein lapsen ainoa mahdollisuus onkin turvata nimenomaan siihen aikuiseen, joka on väkivaltainen häntä kohtaan. Tällöin kyseinen aikuinen ei voi olla hänen turva-aikuisensa ja näin pelko työntää pois päin ja kiintymys vetää lasta luokseen. Tällainen tilanne voi aiheuttaa monenlaisia reaktioita lapsessa. Joku lapsi jähmettyy, toinen murtuu psyykkisesti. Lapsen perusluottamus sekä itsetunto murenevat, kun lapsen mielessä oleva maailma on epäoikeudenmukainen. Myös aggressionhallinnan kehitys jää usein keskeneräiseksi lapsella, joka kokee kuritusväkivaltaa. (Cacciatore ym. 2008, 104.)

3.3 Vaikutuksia lapsen kehitykseen

Tärkein tavoite perhe-elämässä on lapsen terve kasvu. Se edellyttää hoivaa, hellyyttä sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Niiden kautta kehittyvät lapsen itsetunto ja elämänhallinta. Kun lapsi saa tarvittavan hoivan ja hellyyden kotona, hänelle kehittyy annettu itsetunto ja se tulee sitä suuremmaksi, mitä perusteellisemmin lapsen tarpeet tyydytetään. (Sihvola 2002, 106-107.) Kasvattaminen perustuu lapsen tarpeiden tunnistamiseen. Kuunteleminen on perusta vuorovaikutukselle ja jokainen meistä rakastaa kuulluksi tulemistä. Monet lasten oireet selittyvät sillä, ettei heitä kuunnella tarpeeksi. Lapsi oireilee yksinäisyyttään muun muassa vatsakivuilla, unettomuudella ja päänsärkyillä. Lapsi vaistoa, jos hän ei ole fokuksessa. Välittämisen tunne ei välity ja tällöin lapsi pettyy. Lapsen pitää saada tuntee olevansa keskeinen asia vanhempiensa elämässä sekä saada vanhemmiltaan viestejä omasta ainutlaatuisuudestaan. Vanhempien tahdonlujuteen ohjaa heitä tukemaan lapsen kehitystä ja kasvua. Tahdonlujuteen suuntaaminen lapsen parhaaksi edellyttää vanhemmilta jatkuvaa omien ajatusten, asenteiden ja tekojen tarkastelua. (Sihvola 2002, 124-130.)

Perheen vuorovaikutuksella ja sen luomalla turvallisuuden tunteella voivat vanhemmat vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen, sosiaalisiin taitoihin sekä myös geeneihin ja **aivojen**

biokemiaan. Perheen vuorovaikutuksella voi ohjata aivoissa kulkevaa hormonia, mitkä geenit aktivoituvat ja mitkä taas sammuvat. Lisäksi se vaikuttaa siihen, mitkä aivojen polut vahvistuvat ja mitkä taas heikkenevät lapsen aivoissa. Lapsen aivot muovautuvat vanhempien kohtelun mukaan ja millaisena he lapsen näkevät. Vanhempien teoilla on siis merkitystä lapsen aivojen hyvinvointiin sekä sitä kautta koko elämään, sillä kokemukset muokkaavat aivojen toimintaa läpi elämän. (Juusola 2011, 16-17.)

Perheen tehtävänä on turvallisuuden tunteen tuottaminen lapselle. Lapsen ei tarvitse pelätä ulkoisia uhkia ja perhe tarjoaa turvallisen ympäristön huolimatta vaikeista kehitystehtävistä. Lapsen kehitykseen kuuluvat erilaisten asioiden opettelu, maailman tutkiminen ja virheet. Kun lapsi kiukuttelee ja on haastava, meidän aikuisten tulisi yrittää ymmärtää, mistä lapsen käytös voi johtua. Syynä voivat olla niin nälkä tai väsymys kuin lohdunkin tarve. (Ellonen 2012, 22; Unicef 2016.) Lapsen laiminlyönnit ja ympäristöärsykkeiden puute voivat vaurioittaa vauvan tunnekokemuksia ja aiheuttaa **tunnevaurioita**. Vauvassa laiminlyönnit sekä ympäristön kyvyttömyys vastata vauvan tarpeisiin voivat näkyä ahdistusherkkyytenä ja pysyvänä stressinä (Lundán 2012, 49). Nöyryyttävät kokemukset varhaislapsuudessa jättävät lapseen jäljen. Epäonnistumiset ja nöyryytykset voivat aiheuttaa lapselle tunne-vaurioita sekä lapsen käsitys itsestä voi vääristyä. (Lundán 2012, 31-34.)

Perusturvallisuuden sekä luottamuksen kokemus heijastuu myöhempiin ihmissuhteisiin, kehittää empatiakykyä ja luo hyvän pohjan lapsen itsetunnolle. Erilaisilla konfliktitilanteilla, kuten kurittamisella ja muulla laiminlyönnillä voi olla vaikutusta lapsen omiin toimintatapoihin sekä **luottamuksen** syntyyn vanhempiaan kohtaan, sillä lapsen perusluottamus syntyy varhaisissa ihmissuhteissa. Jos perustarpeet laiminlyödään, perusluottamuksen kehitys kärsii. Tällöin lapsi ei opi luottamaan itseensä, muihin tai elämään ylipäätänsä ja toivon sijaan vallitsevaksi tunteeksi muodostuu epäluottamus. Toistuvat kokemukset turvattomuudesta saattavat näkyä lapsessa itkuisuutena, vetäytymisenä ja hiljaa olemisena. Myös pahoinpitely ja muu arvaamaton kohtelu järkyttävät perusluottamusta. Kokemukset ihmisten välisistä suhteista vaikuttavat lapsen luottamuksen kehittymiseen. Lapsi oppii mallista ja vanhempi toimii tärkeimpänä roolimallina hänelle. Jos lasta rangaistaan kivulla, oppii hän ratkaisemaan ongelmat väkivallalla. Lapsen huomattua vanhemman reagoivan turhautumisen ja vihan tunteisiin raivolla, ei hän opi hyväksyttävämpiä ja tehokkaampia tapoja käsitellä näitä tunteita. (Pulkkinen 2002, 45; Mackonochie 2006, 48-49; Kemiläinen 2016.)

Kiintymyssuhteen luominen on lapsen sosiaalisen kehityksen ja sosiaalisten taitojen pohja. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan pitkään kestävä, emotionaalisesti merkityksellistä sidettä lapselle tärkeään ihmiseen. Kiintymyssuhde tarjoaa lapselle lohdutusta, turvaa ja hyvää oloa tämän ollessa kohteen läheisyydessä. Puutteelliset hoivakokemukset heijastuvat myöhemmin kielteisinä käsityksinä itsestä, muista sekä ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta (Keltikangas-Järvinen 2012, 26-29). Huono hoiva altistaa turvottomalle kiintymyssuhteelle. Välinpitämättömyys ja epäsensitiivisyys lapsen tarpeita kohtaan saavat aikaan muutoksia lapsen välittäjäaineissa. Kiintymyssuhde siirtyy seuraaville sukupolville, sillä varhainen hoiva saa aikaan muutoksia geenien toiminnassa ja muutokset tuovat uusia valmiuksia, jotka taas siirtyvät seuraavalle sukupolvelle. (Keltikangas-Järvinen 2012, 42.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi rakentaa minuuden ja käsityksen siitä, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa. Positiiviset hoivakokemukset antavat tunteen omasta arvokkuudesta ja luovat hyvän pohjan **itsetunnon kehittymiselle**. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26-27.) Itsetunnolla tarkoitetaan sitä, kuinka paljon hyviä ominaisuuksia ihminen itsessään näkee. Ihmisellä on hyvä itsetunto silloin, kun voitolla ovat positiiviset ominaisuudet. Itsetunto alkaa kehittyä ensimmäisen ikävuoden aikana, kun vauva saa riittävästi hoivaa ja hänessä alkaa kehittyä tunne omasta tärkeydestään ja arvostaan. Itsetunnon kehityksen kannalta on tärkeää, että hoito ajoittuu oikein. Lapselle tulee havainto mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin ja omaan elämäänsä, kun hänellä on mahdollisuus yhdistää esittämänsä vaatimus ja saamansa hoito toisiinsa. Varhainen hoitosuhde on tärkeä varhaisen itsetunnon rakentaja. (Keltikangas-Järvinen 1994, 125–127.) Lapselle puhuessa ei kannatakaan turvautua sarkasmiin tai ilkeisiin sanoihin, sillä hän uskoo niihin. Lapsen itsetunto saa tällöin kovan kolauksen. Sen sijaan teon voi sanoa olleen tuhma, ei lapsen. (Mackonochie 2006, 12.)

Lapsen rankaisemisella tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on loukata joko fyysisesti tai psyykkisesti, antaen samalla opetuksen lapselle. Rankaiseminen ei opeta lapselle parempaa käyttäytymistä, vaan sen sijaan luo huonompaa käyttäytymistä. Se myös antaa lapselle mallin voimasta, saa lapsen pitämään itseään huonona ihmisenä sekä estää lasta ottamasta vastuuta. Mitä kivuliaampi rangaistus, sitä syvemmin lapsi oppii negatiivisen opetuksen ja sitä pahemmin hänen käytös kärsii. (Markham 2014,301.) Rangaistukset usein myös saattavat kärsiä inflaation, jolloin jonkun asian epäämisten määrä, kuten viikkorahatta jääminen, kasvaa niin suureksi, että se kohta olisikin evätyinä

jo seuraavaksi 30 vuodeksi. Tällöin kyseinen rangaistus kärsii inflaation ja tarvitaan kovempia rangaistuksia. Näin rangaistusten yhteys alkuperäiseen kiellettyyn tekoon häviää ja alkuperäinen ongelma katoaa. Jos rangaistaan, niin rangaistuksen tulisi olla aina mahdollisimman suorassa yhteydessä tekoon. Esimerkiksi, jos lapsi on vihastuksissaan rikkonut jotakin, voi hän yhdessä vanhemman kanssa korjata kyseisen esineen. (Sinkkonen 2015.)

4 LAPSEN KEHITYSTÄ TUKEVIA KASVATUSKEINOJA

Lapsen suhde vanhempiin on elämän tärkeimpiä suhteita. Tätä suhdetta tuleekin tukea, silloinkin, kun siinä ilmenee haavoittuneisuutta. Tällöin on syytä etsiä keinoja vahvistaa ja eheyttää kohtia, jotta lapsen ja vanhemman välinen ihmissuhde voisi säilyä ja kannatella elämää eteenpäin. Riittävän hyvässä vanhemmuudessa vanhemman tulee kyetä asettaa lapsensa tarvitsevuuden omansa edelle ja joustamaan sekä venymään voimavaroissaan silloin, kun lapsi tarvitsee häntä huolenpitoon, antamaan turvaa, pitämään rajoja tai lohduttamaan lasta. Lapsi tarvitsee turvallisuutta, hyväksyntää sekä huolenpitoa vanhemmiltaan. Lapsen tulee kokea tulevansa rakastetuksi omana itsenään, että hän on oikeanlainen kaikkine tunteineen, olotiloineen sekä tarpeineen ja että hänellä on lupa elää koko persoonallaan. (Mattila 2011, 55-56.)

Arjen haastavat tilanteet houkuttelevat vanhempaa turvautumaan kasvatuskäytäntöihin, jotka perustuvat erilaisiin henkisiin tai fyysisiin rangaistuksiin. Vanhemmuudessa on oleellista pysyä lujana, mutta kasvatuksessa käytetty henkinen tai fyysinen kurittaminen on haitallista ja satuttaa lasta sekä tuo pelkoa lapsen ja aikuisen väliseen suhteeseen. (Unicef 2016). Joshi toteaa teoksessaan ”New old-fashioned parenting” seuraavaa: ”Olin tottunut siihen, että minua läimäistään. Kun olin muiden lasten kanssa enkä tykännyt heidän käyttäytymisestään, arvata saattaa, mitä tein. En ymmärtänyt, miksi oli hyväksytyä, että vanhempani löivät minua, mutta minä en saanut lyödä muita lapsia tai vanhempiani takaisin.” (Joshi 2015, 32). Jokainen lapsi käyttäytyy joskus vaikeasti. Lapsi kiukuttelee, turhautuu ja hermostuu. On tärkeää, että kotona on sellainen ilmapiiri, jossa kaikenlaisten tunteiden näyttäminen on turvallista. Lapsen on tärkeää oppia kertomaan omia mielipiteitä ja saada mahdollisuuksia tehdä itseään koskevia päätöksiä ja valintoja. Tunteet ovat hyväksytyjä, mutta lapselle on opetettava, että esimerkiksi toisia ihmisiä tai esineitä ei saa vahingoittaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.)

4.1 Kasvatusyhteistyö

Sihvolan (2002, 125-126) mukaan kasvatusta sanana voi luoda vanhemmille paineita. Se ajatellaan usein käsitteeksi, jolla lapsista tehdään hyviä kansalaisia. Kasvatus on kuitenkin käytännön tasolla hyvin yksinkertainen juttu. Se ei ole toimimista normien mukaisesti, vaan vanhempien toimimista omana itsenään lapsen parhaaksi.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman (2017) myötä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä käytettävä termi muuttuu kasvatuskumppanuudesta kasvatusyhteistyöksi. Käyttämässämme lähteissä on käytetty kumpaakin termiä, mutta tekstissä käytämme uutta termiä.

Kasvatusyhteistyö on vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välistä kunnioittavaa yhteistyötä sekä vuorovaikutusta. Se myös kannattelee lapsen turvallisuuden tunnetta ja sosiaalista kehitystä. Sen tarkoituksena on vanhempien ja henkilöstön sitoutuminen lasten kasvuun, kehitykseen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatusyhteistyössä yhdistyvät vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiedot ja kokemukset lapsesta. Vanhempien ja kasvattajien välinen luottamus ja kunnioitus luovat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Henkilöstö pitää huolen siitä, että luodaan edellytykset tasavertaiselle yhteistyölle. Kun lapsi näkee, että vanhemmilla ja ammattikasvattajalla on keskenään hyvä suhde, herättää se lapsessa luottamuksen tunnetta. Lapsi tarvitsee myös päivähoitossa hänen yksilöllisyyttään ymmärtävän luottoaikuisen. Kasvatuksen ammattilaisen tehtävänä onkin luoda hyvä suhde lapseen ja auttamaan tätä löytämään oman paikkansa lapsiryhmässä. (Juusola 2011, 232; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016.)

Päiväkodissa ammattikasvattajien tehtävänä on luoda edellytyksiä vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle sekä tukea vanhemmuutta ja kodin kasvatustyötä. Lähtökohtana toimivalle yhteistyölle on henkilökunnan tuomitsematon suhtautuminen vanhempiin. Vanhemmille tulee osoittaa, että heidän näkemyksensä ja mielipiteensä ovat tärkeitä. (Koivula 2004, 80; Ahonen 2017, 245.) Ideana on siis antaa vanhemmille riittävästi tilaa kertoa mielipiteitään, ottaa kantaa asioihin ja puhua niistä, mitkä heille ovat tärkeitä. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatust vastuu ja –oikeus. Kasvatusyhteistyössä vanhemmat ja päiväkodin henkilöstö tukevat toisiaan lapsen kasvattamisessa, kehityksessä ja oppimisessa. Kyse on vuorovaikutuksesta, jolloin tieto ja asiantuntemus kasvavat ja näin turvataan lapsen hyvinvointi. (Koivula 2004, 81; Juusola 2011, 233.) Kasvatusyhteistyön periaatteissa kuuleminen toimii keskeisenä perustana kasvatusyhteistyön onnistumiselle. Vaikka vanhempi tai kasvattaja olisi asiasta eri mieltä, tulisi toisen kuunnella toisen asia loppuun saakka ryhtymättä puolustuskannalle. Kunnioitus näkyy erilaisten ihmisten kunnioituksena, vaikka ei hyväksyisikään eri ajattelu- tai toimintatapaa. Luottamus periaatteena toteutuu kasvatusyhteistyössä kuulemisen ja kunnioituksen kautta, ja sen merkitys huomataan silloin, kun sitä ei ole. Viimeisimmässä periaatteessa eli dialogissa, lapsesta ja kasvatuksesta puhutaan tasa-arvoisesti ja rehellisyys kannattelee sitä. (Juusola 2011, 233-234.)

Vuoropuhelu ammattikasvattajan ja vanhemman välillä tapahtuu päivittäisissä kohtaamisissa vanhemman tuodessa tai hakiessa lastaan päivähoidosta. Kasvattaja voi myös omalla esimerkillään rohkaista vanhempaa kertomaan tai puhumaan lapsesta, sillä vanhemmille on ensiarvoisen tärkeää saada puhua omasta lapsestaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44-45.) Ahonen (2017, 249) kertoo vanhempien ja kasvattajien välisissä keskusteluissa tärkeää olevan myös lapsen aktiivinen rooli. Lapsen tulisikin saada osallistua mahdollisuuksien mukaan häntä koskeviin keskusteluihin, sillä silloin lapsen käsitys siitä, että kaikki pyrkivät johdonmukaisuuteen ja lapsen edun toteutumiseen, vahvistuu. Lapsi pääsee aktiivisesti ottamaan osaa häntä koskeviin päätöksiin ja saa siten oman äänensä kuuluviin.

Kuten Koivula (2004, 82-83) toteaa, lapsen kasvattaminen päiväkodissa lähtee lapsen yksilöllisistä kehitystarpeista. Vanhempia tulee aktivoida tuomaan lastaan koskevia asioita ilmi päivähoidon kehittämisen tueksi. Vanhemmat ovat lastensa asiantuntijoita, ja heiltä saa arvokasta tietoa, jotta lapsen yksilölliset kehitystarpeet voidaan ottaa huomioon. Päiväkodin tehtävä on tukea vanhemmuutta korostamalla perheen myönteisiä voimavaroja ja vahvistamalla positiivisia asioita.

Useimpien päiväkotien työtapoihin kuuluvat päiväkodin ja vanhempien väliset kasvatuskeskustelut. Lapsen hyvän kehityksen sekä mahdollisten ongelmien ehkäisemisen takia on tärkeää, että kehitysympäristöt ovat joustavassa ja rakentavassa yhteistyössä keskenään. Kasvatusyhteistyössä yhdistyvät kahden lapselle tärkeiden ihmisten, vanhempien ja varhaiskasvattajien tiedot ja kokemukset. (Lyyra 2004, 106-107.) Osalle vanhemmista elämänhallinta on hankalaa ja he antavat mielellään kasvatusvastuun muille. Näissä perheissä ei aina riitä voimaa vanhemmuudelle ja lapset voivat jäädä taka-alalle. Näiden vanhempien on erityisen tärkeää saada ammattikasvattajan tukea vanhemmuuden tehtäviin. (Koivula 2004, 82.)

4.2 Tunnetaidot

Ihmisen toimintaa ohjaavat ajattelu sekä tunteet. Ne lapset, joiden vanhemmat ovat taitavia tunnetaitojen ohjaamisessa, kykenevät paremmin säätelemään tunteitaan. Nämä lapset kykenevät rauhoittumaan nopeammin hermostuessaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 75.) Lasta pitää auttaa tunnistamaan tunteet ja puhumaan niistä. Aluksi voidaan keskustella tilanteeseen liittyvistä tunteista ja tekijöistä. Lapsen neurologinen kypsyminen luo myöhemmin paremmat säätelytaidot, mutta temperamentti voi vaikuttaa siihen,

ovatko lapset alttiita heikolle itsesäätelylle. Kun luodaan selkeät säännöt ja olosuhteet, lapsi voi rauhassa harjoitella tunnetaitojaan. Kyky tunnistaa ja tulkita omien tunteiden ohella myös muiden tunteita, on osa hyviä tunnetaitoja. Empatiaa pidetään merkittävänä tunnetaitona. Ensikosketuksen empatiaan lapsi saa yleensä kotona häntä hoitavien aikuisten kanssa. Hyvät sosiaalis-emotionaalisten taitojen omaavat lapset ovat kosketuksissa omiin tunteisiinsa ja tarpeisiinsa. (Lundán 2012, 109; Ahonen 2017, 21-22.)

Itsesäätelytaidot ovat kenties merkittävin ja tunnetuin sosiaalis-emotionaalinen taito. Niillä tarkoitetaan lapsen kykyä säädellä omaa käyttäytymistään, tunteitaan sekä kognitiivista toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla. Lisäksi näihin taitoihin liittyy omien tunteiden tunnistamisen lisäksi kyky ilmaista niitä tavalla, joka huomioi muut ihmiset ja lapsen omat tavoitteet. (Aro 2011, 10-18.) Itsesäätelytaito on avainasemassa lapsen sosiaalisessa kanssakäymisessä aikuisten ja vertaisryhmän jäsenten kanssa. Taito avaa portin lapselle sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta sosiaaliin kokemuksiin, jotka ovat monin tavoin merkityksellisiä lapsen kehitykselle. Sosiaalisesta kanssakäymisestä ulos jääminen on aina traumaattinen kokemus, sillä onhan ihminen hyvin sosiaalinen olento. Kun lapsen itsesäätelytaidot kehittyvät, oppii hän säätelämään myös voimakkaita tunnekokemuksia, mikä mahdollistaa sen, että lapsi ymmärtää, millainen käyttäytyminen on soveliaista missäkin tilanteessa. (Ahonen 2017, 18-20.)

Kielellinen kehitys on yhteydessä itsesäätelyn kehitykseen. Tämä kehitys mahdollistaa kyvyn sanoittaa kielellisesti omia tunteitaan, ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Näin lapsella on paremmat edellytykset tulla ymmärretyksi ja kuulluksi, jolloin hänellä on paremmat edellytykset myös säädellä käyttäytymistään. Aikuisen on helpompi tukea lasta itsesäätelyssä kielellisen vuorovaikutuksen avulla. (Ahonen 2017, 20.) Lasta kannattaakin kannustaa ilmaisemaan itseään sanoin, erityisesti jos lapsi mieluummin heittelee tavaroita tai lyö. Kun lasta on pyydetty lopettamaan aggressiivinen käytös, voi häntä kannustaa parempaan kommunikaatioon ehdottamalla sanoja, jotka auttavat lasta ilmaisemaan tunteita. Tällöin lapsi ymmärtää, että vanhempi tietää miltä hänestä tuntuu ja hän saa rakentavan tavan ilmaista turhautumista ja vihaa. (Mackonochie 2006, 44.)

Perhe-elämän sujuvuus ja sen tasapaino perustuvat paljon siihen, kuinka taitavasti vanhemmat osaavat käsitellä omiaan, toistensa sekä lastensa tunteita. Lapset oppivat tunnetaidot vanhemmiltaan ja lapset käyttävät samoja tunteiden säätelykeinoja kuin vanhempansakin. (Juusola 2011, 93.) Hyviä tunteiden säätelykeinoja ovat keskustelu, asioiden jäsentely ja järjestely, etäisyyden ottaminen tarvittaessa vaikeisiin tapahtumiin tai

ihmisiin, huomion siirtäminen mukavampaan asiaan sekä mielialan nostaminen esimerkiksi erilaisilla taidemuodoilla. Paha olo pyritään muuttamaan paremmaksi esimerkiksi sylissä pitämällä tai rauhoittavia ajatuksia ajattelemalla ja ääneen lausumalla. Sen jälkeen, kun suurin tunneaalto on rauhoitettu, ryhdytään yhdessä lapsen kanssa miettimään ratkaisuja ja tekoja tilanteen helpottamiseksi. Tunteiden säätely on tärkein sosiaalisista taidoista. Se ei tarkoita pelkästään kielteisten tunteiden tynnyttämistä, vaan myös myönteisten tunteiden vahvistamista. Vanhempi voi vahvistaa lapsen myönteisiä tunteita yhtymällä tämän iloon ja huumoriin, kehumalla iloisuutta tai kiittämällä lasta. (Juusola 2011, 96-97.)

Vanhemman **tunteiden hallitseminen** haastavissa tilanteissa on tärkeää, sillä lapsen on hyvä tietää, että vanhempi on vihainen, mutta hän haluaa rauhoittua. Esimerkiksi lapsen syyttämisen jonkin esineen rikkoutumisesta sijaan lapselle kannattaa mieluummin kertoa vanhemman olevan pahoillaan esineen rikkoutumisesta. Näin vanhempi kertoo lapselle tunteistaan, eikä lapsen tarvitse tuntea itseään vähäpätöiseksi tai riittämättömäksi. Vanhemman ollessa hyvin vihainen tai rasittunut, voi olla hyvä myös tällaisessa tilanteessa ottaa etäisyyttä lapseen, poistua tilanteesta ja kertoa lapselle, miksi. Lapsen tulee tajuta, että vanhempi haluaa rauhoittua ja tulla sitten takaisin. (Mackonochie 2006, 8.) Poistuminen tilanteesta ja itsensä rauhoittaminen esimerkiksi tietyn mantran toistamalla, ei tarkoita antamista lapsen voittaa, vaan sitä, kuinka vakava rikkomus oli ja miten aikuinen hillitsee itseään tilanteessa. Hermojen menettäminen ei paitsi loukkaa lasta, se myös toimii huonona roolimallina lapselle. (Markham 2014, 69.)

Sylihoito voidaan ottaa avuksi, jos erimielisyyksiä lapsen kanssa ei saada kunnolla sovituksi. Sylihoidon avulla sekä vanhempi että lapsi saavat ilmaista tunteensa välittömästi ja rehellisesti. Hoito onnistuu parhaiten lapsen ollessa kiukkuinen tai kun hän tuntee mielihapaa jostakin. Sylihoidon käyttämisestä kiukkukohtausten laannuttajana lapsi saa turvallisia rajoja. Tarkoituksena on, että lapsi tuntee olevansa hyväksytty kiukkuineen ja muine kielteisine tunteineen ja se auttaa lasta hallitsemaan tunteitaan sekä ilmaisemaan itseään sanoin. (Litja & Oinonen 2000, 91-92.) Syli antaa lapselle myös turvaa ja auttaa hillitsemään vihaa sekä tarjoaa lapselle turvallisen paikan missä rauhoittua. Kun lapsi saa kerättyä itsehillintänsä, muuttuu pitelemineen hiljalleen halaukseksi. Sylissä pitelemineen on tehokas menetelmä myös siksi, että lapsi ei välttämättä kuule mitään mitä vanhempi yrittää sanoa kiukkukohtauksensa aikana, jolloin fyysinen kontakti on hyvä tapa saada lapsen huomio. Sylihoito ei kuitenkaan sovi kaikille lapsille, sillä varsinkaan vanhemmat lapset eivät pidä siitä, että heitä pidellään ja lapsen kahlinta vain saattaa lisätä

turhautumista. Tällöin kannattaa kokeilla jotakin toista keinoa. Sylihoito vaatii myös vanhemmalta rauhallisuutta, tunteiden hillitsemistä ja tilanteen hallintaa. Vanhemman ollessa vihainen tai muuten kyvytön hallitsemaan tilanteen, ei tekniikkaa kannata käyttää. (Mackonochie 2006, 74-75.)

Huutaminen viestittää lapselle sen, ettei tilanne ole aikuisella hallinnassa. Lisäksi huutaminen kannustaa lasta käyttäytymään samalla tavalla. Rauhallinen ja matala puhe viestii, että aikuinen on vahva ja hallitsee omat tunteensa. Sanan ”rauhoitu” käyttäminen auttaa lasta tunteiden säätelyssä. Kun kyseistä sanaa käyttää vuodesta toiseen, voi se saada aivojen myrskyn laantumaan helpommin. Rauhallisesti hengittämistä voi myös opettaa lapselle, sillä syvän hengityksen kautta keho ja mieli alkavat rentoutua. Kehuminen, vanhempien herkkä, vastaanottavainen ja hyväksyvä suhtautuminen lapseensa sekä sopuisa parisuhde auttavat tukemaan lapsen tunteiden säätelyn kehittymistä. (Juusola 2011, 98, Mackonochie 2006, 77.)

Tarpeeksi hyvässä hoivasuhteessa lapsella on perusturvallisuuden tunne ja aikuinen pystyy lukemaan ja säätelämään lapsen tunnetiloja riittävän onnistuneesti. Lapselle tulisi välittyä olettamus siitä, että toiset ihmiset ovat tunneperäisesti saatavilla, auttamassa lasta huomaamaan ja ymmärtämään tunteita sekä antamassa lohtua lapselle tarvittaessa. Lapsen tulee saada tunne siitä, että hän kykenee itse toiminnallaan tekemään itsensä ymmärretyksi ja että hän itse ja hänen tunteensa ovat arvokkaita. Lapsen aito kuuleminen edellyttääkin virittäytymistä lapsen tunteisiin ja kokemuksiin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 80.)

Tunne- ja turvataitokasvatuksessa opetetaan lapsille taitoja, jotta he saavat valmiuksia selviytyä uhkaavista tilanteista. Lasten turvallisuus ei ole pelkästään heidän vastuullaan, vaan he tarvitsevat ympärilleen turvallisia aikuisia. Tunne- ja turvataidoissa on kyse lasten oikeuksista. Kyseisten taitojen avulla lapsi voi välttyä joutumasta kiusaamisen, väkivallan, alistamisen, houkuttelun, ahdistelun tai seksuaalisen hyväksikäytön tilanteisiin. (Valkama & Ala-Luhtala 2014, 31.) Turvataitokasvatus vahvistaa lapsen itseluottamusta ja edistää tunne –ja vuorovaikutustaitoja sekä kaverisuhteita, opettaa lasta puolustautumaan kiusaamis –ja ahdistelutilanteissa sekä rohkaisee kertomaan turvallisille aikuisille huolistaan. Lisäksi tunne- ja turvataitokasvatus lisää lapsen uskoa omiin selviytymiskeinoihin ja täten vähentää lapsen riskiä joutua alistaviin ihmissuhteisiin. (Valkama & Ala-Luhtala 2014, 31-32.)

Turvakeskustelu on perhe –ja verkostokeskeinen turvataitoihin keskittyvä yhteistyöhön perustuva malli, joka korostaa perheen osallisuutta. Sitä voidaan käyttää tilanteissa,

joissa lapsi on joutunut esimerkiksi hoidon laiminlyönnin, henkisen tai fyysisen väkivallan, ahdistelun, häirinnän tai seksuaalisen kaltoinkohtelun uhriksi, tai jos sellaisesta on huolta tai epäilyksiä. Turvakeskustelulla pyritään ehkäisemään lapsen joutumista haavoittaviin tilanteisiin sekä edistämään lapsen hyvinvointia muun muassa tiivistämällä lapsen ympärillä olevaa turvaverkkoa ja lisäämään voimavaroja. Turvakeskustelussa näkökulma on ennaltaehkäisyssä ja siinä painotetaan voimavaroja ja selviytymistä. Se sopii työmalliksi moniin sekä pientä että suurta huolta aiheuttaviin tilanteisiin. (Valkama & Alaluhtala 2014, 39-40.)

4.3 Sosiaaliset taidot

Kasvatustyyliä jaetaan usein kolmeen eri luokkaan: Autoritaariseen, sallivaan sekä auktoritatiiviseen. Jokaiseen kasvatustyyliin liittyy omat sääntönsä ja periaatteensa. Siihen, minkä kasvatustyylin vanhemmat omaksuvat itselleen, vaikuttaa se, mikä vanhemmista tuntuu järkevimmältä ja tehokkaimmalta tavalta. Autoritaarisessa kasvatuksessa vanhemmat vaativat lapseltaan ehdotonta tottelevaisuutta ja heillä on tarkka näkemys käyttäytymisestä. Rangaistuskeinoina tässä tyyliässä käytetään usein fyysisiä tai sanallisia rangaistuskeinoja. Salliva kasvatustyyli on autoritaarisen vastakohta ja siinä vanhemmat eivät aseta käytökselle niin paljon rajoituksia ja yrittävät ohjata lasta sääntöjen sijasta järjen keinoin. Tällaisen kasvatuksen saanut lapsi saattaa kuitenkin vaikuttaa ikäistään epäkypsemmältä, jonka käytös voi olla piittaamatonta, vaativaa ja jopa aggressiivista, koska hänelle ei järjestyksen puutteen vuoksi ole kehittynyt kunnollista itsehillintää. Auktoritatiivinen eli kunnioittava kasvatustyyli taas tarkoittaa lapsen kunnioittamista ja keskustelemaan ohjaamista. Sen lähtökohtana toimii myös joustavuus ja lapsilla on kunnon rajat ja vanhemmat kannattavat keskustelua ja itsenäisyyttä. (Mackonochie 2006, 40-41.)

Kunnioitus toimiikin sosiaalisen kasvatuksen perustana. Vaistoamalla aikuisen kunnioittavan asenteen, lapsi kuuntelee. Kunnioittava kasvatustyyli on jämäkkää, ohjaamista, selkeitä rajoja, johdonmukaisuutta, rakkautta, lämpöä ja hyväksyntää. Siinä vanhempi vaihtaa päivittäin ajatuksia lapsen kanssa, kuuntelee tätä ja keskittyy ratkaisuihin syillisten etsimisen sijaan. Kunnioittava kasvatustyyli pitääkin sisällään lapsen tunteiden ja sosiaalisten suhteiden havainnointia, kannustamista ja neuvomista sekä vastuun siitä, ettei lapsi joudu pärjäämään ilman tukea liian vaativissa ja stressaavissa tilanteissa. Kun vanhemmat keskustelun ja kunnioituksen avulla kasvattavat lapset, opettavat he samalla lapsen

ajattelemaan omilla aivoillaan asioita. Kunnioittava kasvatustyyli tukee lapsen itsetuntoa sekä psyykkistä hyvinvointia. (Juusola 2011, 14-15.)

Keskustelu taas on tehokas kasvatukseen ja tärkeä taito, kunhan se ei kasvata lapsesta valehtelijaa. Ristiriitojen jälkeiset keskustelut ovat arvokas tilaisuus opettaa lapselle sosiaalisia taitoja ja vahvistaa tämän vastuuntuntoa. Tärkeää lapsen kanssa keskustellessa ovat tilanteen rauhoittaminen ennen, molemminpuoliseen kuunteluun keskittyminen, aiheesta pysyminen sekä syyttelyn ja moittimisen välttely. (Juusola 2011, 27-29.)

Hyväksyvä, kannustava, kunnioittava sekä ohjaava **kasvuympäristö** kehittää intensiivisesti tunteiden ilmaisevia sekä aggressiivisuuteen taipuvaisia lapsia rauhallisemmiksi ja he joutuvat harvemmin vaikeuksiin. Sillä kun lapsella tai aikuisella ei ole riittävästi sosiaalisia taitoja, turvautuvat he kaikkein nopeimpaan ja järeimpään keinoon eli aggressioon (Juusola 2011, 16-22). Lapsella on luontainen tarve hakea tyydytystä perustarpeilleen, kuten turvallisuuden ja kiintymyksen tunteelle sekä virikkeiden saamiselle. Lapsi kiinnittyy ympäristöönsä, vaikka ei kokisikaan kiintymyssuhdetta erityisen tyydyttäväksi. Mikäli lapsi joutuu kiinnittymään turvattomaan ympäristöön, on sillä vaikutuksensa lapsen perusturvallisuuden tunteeseen sekä persoonallisuuden kehitykseen. Lapsi alkaa hakea toiminnallaan hyväksi tulemisen tunnetta, mikäli sitä ei muuten koe. Tällöin hän hakeutuu huomion keskipisteeksi tavalla tai toisella. Vanhemmat voivat kokea tämän raskastavana ja torjuvat näin lasta. Silloin toiminnasta syntyy helposti kierre, mikä altistaa vanhempaa muun muassa väkivaltaiselle käyttäytymiselle lastaan kohtaan. Jos lapsen huomiontarve on yliviirittynyt, purkautuu se usein hallitsemattomasti itsekkyytenä, aggressiivisuutena tai levottomuutena (Cantell 2010, 56; Ellonen 2012, 22–23.) Mackonochie (2006, 13) lisää, että kun lapsi ei saa tarvitsemaansa huomiota, hän saattaa ajatella, ettei ansaitse sitä ja silloin monet rakastamisen kertomiset eivät tarkoita lapselle mitään.

Lapsen **aggressiivisuudessa** on kyse aggressiivisten tunteiden huonosta hallinnasta. Lapsilla on rajalliset sosiaaliset taidot ja siksi he turvautuvatkin usein väkivaltaan saadakseen sen mitä haluavat. Lasta tuleekin opettaa käsittelemään tilanteita sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Tämän taustalla on omaa pahaa oloa, joka on voinut kasautua esimerkiksi epäoikeudenmukaisesta tai väkivaltaisesta kohtelusta. Monilla lapsilla ei ole tietoa siitä, miten ristiriitoja voitaisiin ratkoa muuten kuin aggressiivisesti. Lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen olisi tarpeen puuttua, sillä tällä toiminnalla on pitkäaikaiset seuraukset. Aikuisen on tärkeää hallita tilannetta. Jos aikuinen lyö takaisin tai huutaa,

lapsi pelästyy ja näin huono käytösmalli vahvistuu. Aggressiivinen käyttäytyminen on riskitekijänä sille, että lapsella näkyy koulusopeutumattomuutta varhaisnuoruudessa. (Pulkkinen 2002, 60–63; Mackonochie 2006, 28-29.) Aikuisista harva on saanut rakentavia malleja lapsuudessaan näyttää tai purkaa omia aggressioitaan. Keskeistä on opettaa lapselle tunteiden hallintaa jo varhaisessa vaiheessa, ennen suuria tunnekuohua ja selvittelytilanteita. Aikuisen tulisi pystyä toimimaan rakentavasti lasta ohjaten ja hallita tunnereaktion. Tunne on sallittu, vaikka väkivaltainen käytös estetään. (Cacciatore 2007, 56.)

Lapsi tarvitsee järjestyneen ja ohjatun kasvuympäristön, jotta hän voisi tuntea olonsa turvatuksi ja onnelliseksi. Käytännön asioiden, kuten nukkumaanmenoajan tietämisen lisäksi lapsen pitää tietää, millainen käyttäytyminen on hyväksyttävää. (Mackonochie 2006, 16.) Ahonen (2017, 163) kertoo, että lapsi tarvitsee **rajoja** turvallisuutensa, kehityksensä ja hyvinvointinsa vuoksi ja rajojen tarkoituksena on tukea lapsen psyykkistä ja fyysistä kehitystä niin, että lapselta odotettava toiminta vastaa hänen kehitystasonsa mukaisia valmiuksia. Vanhemman tulisikin ymmärtää, että rajat suojelevat lasta, eivät vahingoita. Tällöin vanhempi uskaltaa asettaa rajoja ja pitää niistä kiinni tuntematta syyllisyyttä. Vanhemmat voivat joskus tuntea epävarmuutta ja riittämättömyyttä siitä, missä tilanteissa lapselle voi asettaa sopivia rajoja. Lapsensa parhaaseen pyrkivät vanhemmat haluavat kunnioittaa lapsensa ajatuksia, toiveita ja mielipiteitä sekä antaa matkaeväiksi tulevaisuuteen ilon, onnen ja onnistumisen tunteita eikä kiukkua, turhautumista ja pettymyksiä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.)

Rajojen asettaminen on osa lasten sosiaalisten taitojen opettamista ja osa kasvattamista, jotta lapsi voi oppia oikean ja väärän eron. (Poikolainen 2002, 52–55.) Jokaisella perheellä on omat sääntönsä ja tapansa, mutta lapselle on opetettava myötätuntoa, jotta lapsi oppii hillitsemään ja hallitsemaan itsensä. Rajat luovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Ennakoimattomuus ja jännite voivat luoda pelkoa ja sen vuoksi lapsi pelkää rajattomuutta ja turvattomuutta. Kuri on aikuisen vallankäyttöä, jonka tavoitteena on lapsen suojeleminen ja järjestyksen ylläpitäminen. Jokainen vanhempi joutuu väistämättä tilanteisiin, joissa joutuu pohtimaan omaa tapaansa ylläpitää kuria. Aikuiseen vaikuttaa omat lapsuudenkotinsa vuorovaikutusmallit, jotka ovat vaikuttaneet omaan persoonaan. Jotkut tavat reagoida voidaan oppia suoraan omien vanhempien toimintatavoista. (Sihvola 2002, 143-148; Lundán 2012, 103.)

Kurinpidolla tarkoitetaan siis täsmällisiä sääntöjä, lupauksen pitämistä sekä selkeitä ohjeita. Se luo pohjan oikealle ja väärälle. Kurinpidon tavoitteena on myös löytää oikea tapa

opettaa ja suojella lasta, kunnes lapsi on tarpeeksi kypsä ottamaan vastuun omasta käyttäytymisestään ja teoistaan. Kuriin ei liity pelkoa, vaan päinvastoin on järjestystä ja turvallisuutta. Samalla kun kuri rajoittaa negatiivisia tekoja, se kasvattaa lasta ja lapsi oppii sitä kautta tuntemaan itseään. Kurinpidossa ei saa koskea lapseen, mutta valtaa saa käyttää sanoin, katsein, elein ja äänenpainoin. Ristiriitatilanteissa tärkeintä on oikeudenmukaisuus. Aikuisen pitää nähdä oma kurinpitonsa laaja-alaisena ja pitää osata ennakoita. (Sihvola 2002, 145-147; Mackonochie 2006, 40.)

KANNUSTAVAN KASVATUKSEN NELIKENTTÄ®		
	Lapsen ohjaus ja kohtaaminen	Lapsen perustarpeista huolehtiminen
Fyysinen	Ohjaus ja kosketus Kannustava ohjaaminen, opastus ja säätely Syy-seuraussuhteiden osoittaminen Keskusteleminen, neuvottelu ja perustelevminen Johdonmukaiset ja selkeät rajat Hellä kosketus, sylissä tai lähellä pitäminen, siittäminen Hyväksyvä ja rohkaiseva katse ja puheensävy	Hyvä hoito Ikätason mukainen hoito, vaatetus ja ravinto Ikätasoiset virikkeet Lapselle ominaisen liikkumisen mahdollistaminen Turva, suojeleminen ja asuinolosuhteet Koulutus Hygienia, terveys ja terveydenhoito Lämmöllinen valvonta ja ohjaus Lapsen tarpeiden ensisijaisuus
Henkinen	Läsnäolo ja kohtaaminen Kuuaa lapsen ja lapselle läheisen aikuisen välisiä tapahtumia / tilanteita Kiinnostuminen lapsesta ja lapsen aloitteiden seuraaminen Kuunteleminen, sanoittaminen, esimerkkinä oleminen Kannustava puhe ja palaute, vahvuuksien tukeminen Kiittäminen Tunteiden tunnistaminen, sanoittaminen ja hyväksyminen Lapsen tunteiden ja toiminnan säätelytaitojen kehittymisen tukeminen	Kannustava suhde Kuuaa lapsen ja lapselle läheisen aikuisen välistä suhdetta ja vuorovaikutusta Läheisyys, lämpö ja ilo Vanhempi on emotionaalisesti lapsen saatavilla Lapsen mielen mielessä kantaminen Myönteinen ja positiivinen asenne ja suhtautuminen lapseen Kehityksellisesti sopiva vuorovaikutus lapsen kanssa Kyky tunnistaa lapsen yksilöllisiä rajoja Kyky tukea lapsen sosiaalista kehitystä Ilo lapsesta ja hänen kanssaan olemisesta Sensitiivinen suhtautuminen, tilan antaminen lapselle

Kuva 3. Kannustavan kasvatuksen nelikenttä (Ensi- ja turvakotien liitto 2017).

Ensi- ja turvakoti on tehnyt hyvän kasvatuksellisen nelikentän (ks. kuva 3), jossa tärkeinä asioina on listattu ohjaus ja kosketus, hyvä hoito, läsnäolo ja kohtaaminen sekä kannustava suhde. Nämä fyysiset ja henkiset tavat lapsen tukemisessa toimivat edellytyksenä lapsen kehityksen tukemiselle. Lapsen ohjaukseen kuuluvat kannustava ohjaaminen, opastus, syy-seuraussuhteiden osoittaminen, keskusteleminen, neuvottelu ja perustelevminen, johdonmukaiset ja selkeät rajat, hellä kosketus, sylissä tai lähellä pitäminen, siittäminen, hyväksyvä ja rohkaiseva katse sekä puheensävy.

Lapsi tarvitsee ikätasonsa mukaista hoitoa, vaatetuksen ja ravinnon, ikätasonsa mukaisia virikkeitä, liikkumisen mahdollistamisen, turvan, suojeleminen ja hyvät asuinolosuhteet, hygienian, terveyden, valvontaa ja ohjausta sekä sen, että hänen tarpeet pidetään etusijalla. Tärkeää on, että vanhempi on kiinnostunut lapsestaan, seuraa tämän aloitteita,

kuuntelee, sanoittaa, toimii esimerkkinä, puhuu kannustavasti ja antaa palautetta, tukee vahvuuksia, kiittää, tunnistaa, sanoittaa ja hyväksyy tunteita sekä tukee lapsen kehitystä. Kannustava suhde on keskeinen asia lapsen ja vanhemman välillä. Lapsi tarvitsee läheisyyttä, lämpöä ja iloa. Myönteinen suhtautuminen lapseen, vuorovaikutus ja sosiaalisten taitojen tukeminen ovat tärkeä osa vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Aikataulu ja vaiheet

Kehittämistyömme oli prosessi, joka alkoi keväällä 2016 ja jatkui kevääseen 2017. Ja-
oimme kehittämistyömme neljään lineaarisen mallin vaiheeseen, jotka ovat Salosen
(2013, 14-15) mukaan tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen ja
arviointi. Kuviossa 1. esittelemme kehittämistyömme vaiheet kyseiseen neljään lineaari-
sen mallin vaiheeseen jaettuina. Kuvaamme prosessin etenemisen tarkasti alkaen maa-
liskuusta 2016. Prosessin tapahtumat etenevät aikajärjestyksessä, mutta niiden erotta-
minen toisistaan ei ole tarpeellista, koska vaiheet liittyvät tiiviisti ja johdonmukaisesti toi-
siinsa. Kehittämistyön jokaiselle osalle on kyettävä laatimaan sellainen aikataulu, jota
kykenee noudattamaan. Kehittämistyön osittaminen sopiviin paloihin auttaa huomatta-
vasti. (Hakala 2004, 75.)

Aikataulu	Kehittämistyö	Eteneminen lineaarisen mal- lin mukaan
Kevät 2016		
Maaliskuu 2016	Opinnäytetyöprojekti käynnistyi 2.3.2016 Kiinnostuimme samasta aiheesta ja sovimme yhteistyöstä keskenämme Toimeksiantajan etsiminen	Määrittelyvaihe
Huhtikuu 2016	Aiheen pyörittely ja näkökulman poh- timinen	Määrittelyvaihe
Toukokuu 2016	Toimeksiantajan löytyminen Sähköpostikeskustelu ja alkukeskus- telusta sopiminen	Suunnitteluvaihe

	Alkukeskustelu ja fokusryhmän muotoutuminen Toimeksiantosopimuksen tekeminen Teorian etsiminen	
Syksy 2016		
Lokakuu 2016	Ohjaavan opettajan tapaaminen ja aiheen rajaaminen Tapaaminen fokusryhmän kanssa	Suunnitteluvaihe
Marraskuu 2016	Kyselyn suunnittelu ja laatiminen Teoriaosuuden lähes valmiiksi tekeminen	Suunnitteluvaihe/ Toteutusvaihe
Joulukuu 2016	Kyselyiden jakaminen perheille	Toteutusvaihe
Kevät 2017		
Tammikuu 2017	Tapaaminen fokusryhmän kanssa Oppaan suunnittelu	Toteutus
Helmikuu 2017	Oppaan tekeminen; kuvitus & teoria-pohja Oppaan sisällön esittely vanhempainillassa Päiväkoti Halikolossa/Palautteen keruu	Toteutus/Arviointi
Maaliskuu 2017	Oppaan tekeminen valmiiksi Tulosten esittely Tapaaminen ohjaavan opettajan kanssa x2/palautteen saaminen	Toteutus/Arviointi

	Valmiin oppaan esittely Päiväkoti Vil-lasukassa/Palautteen keruu	
Huhtikuu 2017	Pohdinta ja raportointi Viimeinen tapaaminen fokusryhmän kanssa Kehittämistyö valmis	Päättäminen/Arviointi

Kuvio 1. Kehittämistyön aikataulu ja eteneminen.

Kehittämistyömme käynnistyi maaliskuussa 2016, kun opinnäytetyöprojekti alkoi määrittely- ja suunnitteluvaiheella. Kehittämistyössä lähdetään liikkeelle idean analysoinnilla eli aiheanalyysillä. Tärkeää on pohtia aihetta omien kiinnostusten pohjalta. Ensisijaisen tärkeää on, että aihe on motivoiva. (Vilka & Airaksinen 2003, 23.) Kiinnostuimme samasta aiheesta, jolloin sovimme yhteistyöstä keskenämme. Aiheeksemme valitsimme kuritusväkivallan, jota muokkasimme varhaiskasvatukseen sopivaksi. Aiheemme hyväksyttiin Turun ammattikorkeakoulun puolesta, mutta toimeksiantaja kehittämistyölle vaadittiin. Toimeksiannetun prosessin avulla voi osoittaa osaamistaan laajemmin, luoda suhteita sekä mahdollisesti päästä kehittämään omia taitojaan ja innovatiivisuuttaan työelämän kehittämisessä. (Vilka & Airaksinen 2003, 16.) Saimme toimeksiantajaksemme Sateenkaari Koto Oy:n, jonka jälkeen prosessin oli mahdollista edetä. Vaikka kehittämistyömme aihe ei ollut toimeksiantajamme tilaama, toimeksiantajamme koki sen hyödyllisenä etenkin maahanmuuttajaperheiden kasvatustyön tukemisessa.

Sovimme sähköpostitse alkukeskustelun toimeksiantajamme Sateenkaari Koto Oy:n kehittämispäällikön ja Päiväkoti Halikolon päiväkodinjohtajan kanssa toukokuussa 2016. Alkukeskustelussa tarkoituksena oli esitellä toimeksiantajallemme aiheemme sekä keskustella sen näkökulmista. Alkukeskustelussa olleesta työryhmästä muodostui kehittämistyömme fokusryhmä, jolla tarkoitetaan 2-5 henkilön ydinjoukkoa prosessin eri vaiheissa (Salonen 2013, 21). Fokusryhmäämme kuuluivat meidän lisäksi Halikolon päiväkodinjohtaja sekä Sateenkaari Koto Oy:n kehittämispäällikkö.

Aiheen rajaaminen vaatii kehittämistyön tarkastelua monesta näkökulmasta ja monien ehdotusten kokeilemisesta. Toimeksiantajalla on tietoa ja toiveita, jotka usein toimivat rajaamisen lähtökohtina. Ensisijainen lähtökohta kehittämistyölle kuitenkin on, että ase-

tetut tavoitteet täyttyvät. (Hakala 2004, 65.) Esittelimme toimeksiantajallemme kehittämistyömme aiheen ja teimme toimeksiantosopimukset. Fokusryhmämme oli sitä mieltä, että aihe on hyödyllinen etenkin maahanmuuttajavanhempien tukemisessa, mutta samalla toivoivat aiheeseen lempeää ja ennaltaehkäisevää lähestymistapaa. Kuritusväkivalta aiheena tuntui melko hankalalta, kun pohdimme, millaisia reaktioita se vanhemmissa herättäisi. Ennaltaehkäisevä näkökulma kuritusväkivallan ehkäisemisessä ja hyvien kasvatustapojen tukeminen valikoitui yksimielisesti kehittämistyön aiheeksi, sillä katsoimme sen tukevan parhaiten kehittämistyömme tavoitetta. Alkukeskustelussa yksi pohdiskelun aiheista oli kehittämistyömme tuotos, joka on oleellinen osa kehittämistyötä. Aiheen selkiytymisen jälkeen aloitimme teoriapohjan työstämisen ja etsimisen useista eri lähteaineistoja hyödyntäen. Alustava hahmotelma kirjallisuuden kehittämistehtävästä auttaa kirjallisuuden etsinnässä (Hakala 2003, 88). Aloitimme teoriapohjan työstämisen vasta sen jälkeen, kun olimme tavanneet fokusryhmämme kanssa ja määritelleet aiheen näkökulman ja sen rajauksen.

Syksyllä 2016 suunnitteluvaiheen rinnalla alkoi toteutusvaihe. Tapasimme fokusryhmämme kanssa lokakuussa 2016. Keskustelua kävimme kehittämistyön keskeisistä sisällöistä, tuotoksesta, otsikosta, prosessin aikataulutuksesta sekä kohderyhmästä. Aluksi kuritusväkivalta oli otsikkomme ja aiheemme, mutta ennaltaehkäisevän näkökulman valikoitumisen jälkeen kuritusväkivallan ehkäiseminen hyviä kasvatustapojen tuella muodostui kehittämistyömme päätavoitteeksi. Tärkeimmiksi sisällöiksi keskustelumme pohjalta nousivat vanhempien tukeminen kasvatustyössä, hyvät kasvatustavat ja niihin kannustaminen, rajojen asettaminen, tunnetaitokasvatus, tyypillisiä ristiriitatilanteita lasten kasvatuksessa sekä kasvatusyhteistyön merkitys.

Ideoimme kehittämistyön tavoitteiden pohjalta, että haluamme tuotoksena tehdä oppaan toimeksiantajallemme. Ajatuksena oli, että opas sisältää kuvia erilaisista haastavista kasvatustilanteista sekä ratkaisukeinoja niiden selvittämiseksi. Koska kohderyhmäksemme valikoitui lasten vanhemmat, halusimme selvittää vanhempien mielipiteitä vaikeista kasvatustilanteista, jotta opas palvelee mahdollisimman hyvin kehittämistyömme kohderyhmää.

Vanhempien mielipiteitä haastavista kasvatustilanteista selvitimme kyselyn (ks. Liite 1) avulla, jonka suunnittelun aloitimme marraskuussa 2016. Pohdimme fokusryhmämme kanssa kyselyn sisältöä, runkoa ja itse kysymyksiä. Tärkeimpinä kriteereinä kyselylle olivat sen lyhyys ja selkeys, jotta vastaajat jaksaisivat mahdollisimman tarkasti vastata. Kohderyhmämme vanhemmista suurin osa oli maahanmuuttajia, joten kyselyn selkeys

nousi pääasiaksi. Keskustelimme myös kyselyn kääntämisestä muutamalle kielelle, jotta sen sisältö avautuisi niille vanhemmille, jotka eivät puhu tai ymmärrä suomen kieltä. Joulukuussa 2016 jaoimme valmiiksi laaditut kyselyt Sateenkaari Koto Oy:n yksiköiden Halikolon ja Pääskynpesän vanhemmille. Jaoimme kyselyt henkilökohtaisesti osalle vanhemmille ja samalla yritimme lisätä vastausprosenttia ja annoimme vanhemmille mahdollisuuden kysyä kyselyyn liittyvistä asioista.

Tammikuussa 2017 jatkoimme kehittämistyömme tekemistä tapaamalla jälleen toimeksiantajamme keskustelun merkeissä. Olimme saaneet vastauksia vanhemmilta ja aloitimme kyselyiden analysoimisen. Kyselyistä oli erotettavissa muutamia pääteemoja, jotka pystyimme valikoimaan oppaan sisällöksi. Huutaminen, lapsen jäähyllä laittaminen sekä epäjohtonmukainen tai arvaamaton käyttäytyminen nousivat selkeästi esiin vastauksissa, joten valitsimme niistä teemoja oppaaseen.

Helmikuussa 2017 olimme valinneet teemat oppaaseen ja yksi Halikolon työntekijöistä kuvitti oppaan meille. Valitsimme oppaaseen vaikeita kasvatustilanteita tukevaa teoriaa keräämästämme teoriapohjasta. Teimme oppaan sisällön valmiiksi ja esittelimme sen Päiväkoti Halikolon vanhempainillassa. Pyrimme esittelyssä dialogiseen keskusteluun kohderyhmämme kanssa ja esittelimme oppaan sisällön lasten vanhemmille ja Halikolon henkilökunnalle. Pyysimme palautetta oppaan sisällöstä henkilökunnalta ja saimme sitä riittävästi. Oppaan esittely ja palautteen keruu olivat osa kehittämistyömme toteutus- ja arviointivaihetta.

Maaliskuussa ja huhtikuussa 2017 viimeistelimme oppaan ulkoasun ja tulostimme sen siitä mallikappaleita sekä kirjoitimme kehittämistyömme raportin täysin valmiiksi.

5.2 Kehittämistyön menetelmät

Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten välistä vuorovaikutusta ja aktiivista osallistumista. Osallistumisen edellytyksenä on dialogisuus, jossa osapuolet voivat tarkastella avoimesti kehittämistoiminnan toimintatapoja, perusteita ja tavoitteita. (Toikko & Rantanen 2009, 89.) Kehittämistyössä tutkimuksellinen selvitys on osa idean tai tuotteen toteutustapaa. Toteutustavalla tarkoitetaan keinoja, joilla materiaali esimerkiksi tapahtuman, ohjeistuksen tai oppaan sisällöiksi hankitaan sekä keinoja, joilla ohjeistuksen tai oppaan valmistus tai tapahtuman visuaalinen ilme toteutetaan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56.) Yhteistyö toimeksiantajamme kanssa alkoi heti yhteis-

työsopimuksen alettua. Pidimme alkukeskustelun, jossa allekirjoitimme toimeksiantosopimukset ja keskustelimme tulevasta opinnäytetyöprosessistamme sekä muodostimme fokusryhmämme. Keskustelimme opinnäytetyömme aiheesta, toiminnallisen tuotoksen toteutumisesta, sekä meidän että toimeksiantajamme toiveista ja mielipiteistä, prosessin etenemisestä, aikatauluista, kohderyhmästä ja tutkimustavoista sekä kehittämistyömme tavoitteista ja hyödyllisyydestä.

Tarkoituksenamme oli alusta asti käydä dialogista keskustelua toimeksiantajamme kanssa sekä mieltä yhdessä kehittämistyömme suuntaa, sillä halusimme tuotoksemme palvelevan heitä ja hyödyttävän heitä tulevaisuudessakin. Osallistavassa kehittämistoinnassa tavoitellaan dialogista dialogia tai laajenevaa dialogia, jossa pyritään oppimaan toisilta. Aktiivinen osallistuminen mahdollistuu avoimessa vuorovaikutuksessa. (Toikko & Rantanen 2009, 93.) Dialogisuus ei toteutunut ainoastaan alkukeskustelun muodossa, vaan se toteutui pitkin prosessia. Järjestimme useampia palavereja, joissa kartoitimme sen hetkistä tilanne ja pohdimme asioita yhdessä. Dialoginen vuorovaikutus oli keskeinen osa kehitystyötämme ja ohjasi sitä oikeaan suuntaan.

Kehittämistyössä tiedonhankintamenetelmät ovat pitkälti samoja kuin tutkimusmenetelmät tutkimuksessa, mutta kehittämistyössä menetelmiä käytetään joustavammin kuin tutkimuksessa (Salonen 2013, 23). Käytimme yhtenä kehittämismenetelmänä kyselyä. Valitsimme kyselyn yhdeksi kehittämismenetelmäksi yhteistyössä toimeksiantajamme kanssa. Kyselyn tarkoituksena oli saada selville, millaisia ovat haastavat kasvatustilanteet vanhempien mielestä ja millä tavoin lapsi sekä vanhempi käyttäytyvät haastavissa tilanteissa. Tavoitteena oli saada hyödyllistä ja pätevää sisältöä oppaaseen, jonka tarkoituksena oli tukea vanhempia toimimaan rakentavasti haastavissa kasvatustilanteissa.

Kyselymme oli kontrolloitu kysely. Kontrolloidut kyselyt voidaan jakaa kahteen muotoon: informoituun kyselyyn ja henkilökohtaisesti tarkistettuun kyselyyn. Informoidulla kyselyllä tarkoitetaan sitä, että tutkijat jakavat kyselyt henkilökohtaisesti. Henkilökohtaisesti tarkistetulla kyselyllä puolestaan tarkoitetaan sitä, että tutkijat ovat lähettäneet kyselyt postitse ja noutavat ne sovittun ajan kuluttua. (Hirsjärvi 2009, 196-197.) Toteutimme kyselymme informoituna kyselynä. Teimme kyselyn Webropol-kyselynä, jonka jälkeen tulostimme ne ja jaoimme henkilökohtaisesti vanhemmille päiväkotiympäristössä.

Kysely voi sisältää kolmentyyppisiä kysymyksiä, joita ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin eli skaaloihin perustuvat kysymykset. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys ja annetaan tyhjä tila vastausta varten. Monivalinta-

kysymyksissä tutkijat ovat laatineet kysymykselle valmiit, numeroidut vastausvaihtoehdot ja vastaaja rastittaa yhden tai useamman vastausvaihtoehdon, jos on annettu sellainen ohjeistus. Asteikkoihin perustuva kysymystyyppi on sellainen, jossa on väittämiä ja vastaaja valitsee niistä sen vaihtoehdon, miten paljon hän on samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. (Hirsjärvi ym. 2009, 198-200.)

Kyselyssämme oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Pääsääntöisesti kysely oli laadittu monivalintakysymyksiin, koska halusimme varmistaa, että kysymykset ovat helposti ymmärrettävissä. Laadimme kyselyn suomen kielellä, jonka jälkeen käänsimme sen englannin kielelle ja somalin kielelle. Vastajiemme joukossa oli useita somaliaa äidinkielenään puhuvia vanhempia, jonka vuoksi valitsimme toiseksi käännöskieleksi somalian. Valitsimme toiseksi käännöskieleksi englannin, sillä suurin osa vanhemmista, jotka eivät puhuneet suomen kieltä, puhuivat englantia. Jakamalla kyselyä kolmelle eri kielelle käännettynä, varmistuimme siitä, että jokaisella vanhemmalla on mahdollisuus ymmärtää kysymykset ja kyselyn sisältö.

Kyselyllä on etuja ja haittoja. Etuina pidetään sitä, että huolellisesti suunnitellun lomakkeen aineisto voidaan nopeasti käsitellä ja analysoida sekä arvioida aikataulu ja kustannukset melko helposti. Haittoina pidetään sitä, ettei ole mahdollista varmistua ovatko vastaajat suhtautuneet kyselyyn vakavasti ja vastanneet rehellisesti ja huolellisesti, ovatko vastausvaihtoehdot olleet vastaajien mielestä ymmärrettäviä, ovatko vastaajat perehtyneet siihen asiaan, josta kysymyksiä esitettiin sekä saadaanko vastauksia riittävästi. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Kyselymme haasteeksi koitui se, että saimme niukasti vastauksia. Yleisesti ottaen vanhemmat eivät aina halua vastaila kyselyihin päiväkotiympäristöissä ja etenkin maahanmuuttajavanhemmat eivät olleet motivoituneita vastaamaan. Kuitenkin kyselyn avulla katsoimme saavamme laajemmin vastauksia kuin esimerkiksi haastattelulla. Halusimme saada mahdollisimman paljon ideoita oppaaseemme, sekä mahdollisuuden huomata, jos jokin kyselymme aihealueista nousee esille selkeästi muita aihealueita enemmän.

Kokeilevan toiminnan kautta voidaan selvittää, toimiiko jokin palvelu tai laite käytännössä. Siitä voidaan käyttää myös nimitystä käytettävyytestaus. Usein puhutaan myös niin sanotusta ääneen ajattelun mallista, jossa käyttäjät selittävät omaa tekemistään ja kertovat laitteen hyvistä tai huonoista puolista. Käyttäjiä voidaan haastatella, jolloin saadaan parempaa tietoa. (Hyysalo 2006, 155-167.) Kokeileva toiminta kehittämistyömme kohdalla tarkoitti tuottamamme oppaan käytettävyytestausta vanhempainillassa. Opas ei ollut testausvaiheessa täysin valmis, mutta kuvitus ja sisältö oli valikoitunut siihen

työmme kattavasta teoriapohjasta. Ajatuksena oli, että esittelemme oppaan sisällön PowerPoint-esityksenä ja pyrimme dialogiseen keskusteluun kohderyhmämme kanssa. Olimme myös valmistautuneet vastaamaan kohderyhmämme kysymyksiin oppaaseen ja aiheeseemme liittyen.

Kuvat ja tarinat mahdollistavat asioiden ulkoistamisen ja objektivoinnin ja luovat tilaa vaikeiden asioiden käsittelyyn. Toiminnallinen osallistuminen on enemmän kuin luova keskustelu. Tarinat voivat toimia esimerkiksi työyhteisössä ilmenneiden ongelmien käsittelyssä, sillä usein on helpompi kommentoida kuvitteellista kuin henkilökohtaista tarinaa, vaikka henkilökohtainen kertomus voi olla tehokkaampi. (Mäkisalo- Ropponen 2007, 155-208.) Esittelimme oppaamme sisältöä kuvien ja tarinoiden kautta. Lähdimme avaamaan kuvien tapahtumaa kertomalla esimerkkejä, miten missäkin haastavassa kasvatustilanteessa voi toimia ja mitkä keinot eivät ole suositeltuja lapsen edun näkökulmasta. Pyysimme vanhemmilta mielipiteitä tilanteiden ratkaisukeinoihin, mutta harmiksemme emme saaneet kovin paljon kommentteja aiheisiin liittyen. Suurin osa kohderyhmämme vanhemmista oli maahanmuuttajavanhempia, joten kuvista ja havainnollistavista esimerkeistä huolimatta ymmärtäminen saattoi olla osalle heistä haastavaa. Tärkeimpänä palautteena käytettävyydestä jäi päiväkodinjohtajan sekä työntekijöiden hyvä palaute oppaan sisällöistä ja kuvista, sekä yhden vanhemman kiinnostus oppaan saatavuudesta.

Keskeisinä kehittämistyön menetelminä käytimme myös kehittämispäiväkirjaa ja dokumentointia. Käytimme dokumentointitapana kirjoittamista. (Salonen 2013, 23-24.) Kehittämispäiväkirja on henkilökohtainen kuvallisessa tai sanallisessa muodossa oleva prosessin dokumentointi. Prosessi ajoittuu niin pitkälle aikavälille, että on lähes mahdotonta muistaa, millaisia ratkaisuja prosessin alussa on tehty. Raportti toiminnallisesta tuotoksesta nojautuu pitkälti muistiinpanoihin. (Vilka & Airaksinen 2003, 19-20.) Kirjoitimme päiväkirjaa tapaamisista ja ideoista eri prosessin vaiheissa. Kirjasimme ylös omia ja toimeksiantajaltamme tulleita ideoita sekä tehtyjä päätöksiä ja tärkeitä päivämääriä. Prosessin kannalta on tärkeää, että kehittämispäiväkirjaan kirjataan ideoiden ja tavoitteiden lisäksi myös kaikki muutokset, jotka koskevat tavoitteita, ideaa tai toteuttamistapaa. Kirjasimme kehittämispäiväkirjaamme ideoinnit, pohdinnat, muutokset sekä päätökset aikajärjestyksessä, sillä kehittämispäiväkirja auttaa prosessissa silloin, kun se on kirjoitettu järjestelmällisesti. (Vilka & Airaksinen 2003, 20-21.)

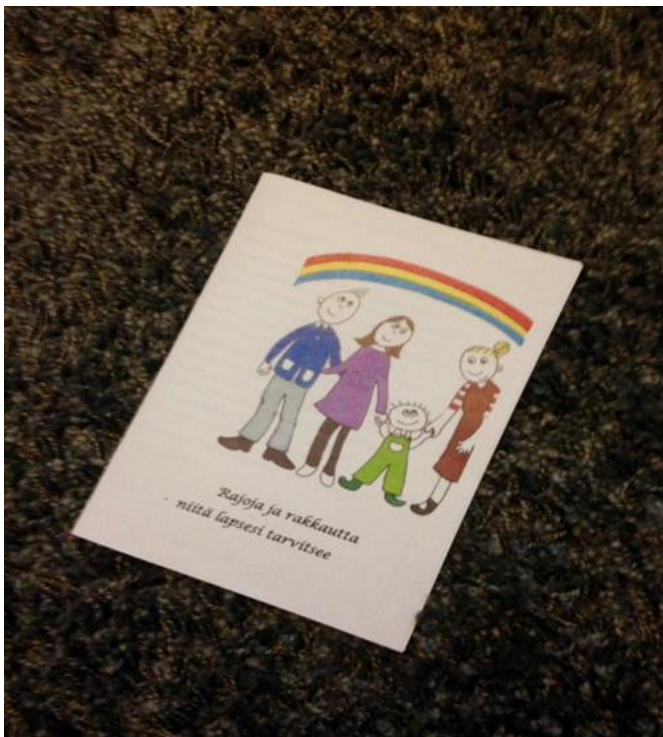
5.3 Oppaan esittely

Kehittämistyömme tuotoksena työstimme oppaan, joka sisältää kuvia ja teoretietoa vanhempien ja lasten välisistä ristiriitatilanteista sekä niiden mahdollisista ratkaisukeinoista. Sen tarkoituksena on ehkäistä kuritusväkivallan käyttöä lasten kasvatuksessa tukemalla ja antamalla esimerkkejä vanhemmille hyvistä keinoista ratkaista haastavia tilanteita lasten kasvatuksessa. Idea oppaasta syntyi toukokuussa 2016, kun tapasimme toimeksiantajamme alkukeskustelun merkeissä. Olimme keskustelleet oppaasta keskenämme jo ennen toimeksiantajan tapaamista ja valinneet tehdä kehittämistyön tutkimuksellisen vaihtoehdon sijaan. Kehittämistyö tuntui luontevimmalta, sillä halusimme tehdä vanhemmat tietoisiksi kuritusväkivallan käytön riskeistä sekä vaihtoehtoisista tavoista toimia haastavalta tuntuissa tilanteissa.

Esittelimme alustavan ideamme oppaasta toimeksiantajallemme ja pohdimme oppaan aiheisältöjä ja kohderyhmää. Vaihtoehtoina oppaan kohderyhmäksi olivat Sateenkaari Koto Oy:n perheiden vanhemmat sekä kyseisen yrityksen kasvatushenkilökunta. Pitkän pohdinnan tuloksena päädyimme rajaamaan kohderyhmän vain lasten vanhempiin, sillä kasvatushenkilökunnalla on riittävät tiedot ja taidot lasten ja aikuisen välisten konfliktien selvittämiseksi. Ammattikasvattajat ovat myös ammattipätevyytensä ja työkokemuksensa vuoksi tietoisia lasten oikeuksien sopimuksesta, Suomen laissa määritellyistä kuritusväkivaltaa koskevista asioista, lapsen kehityksen vaiheista sekä kuritusväkivallan seurauksista ja vaikutuksista lapsen kehitykseen ja kasvuun.

Kaikki vanhemmat eivät sen sijaan pidä kuritusväkivaltaa huonona asiana, vaan voivat perustella sen käytön hyväksyttävänä, jos sitä on käytetty kasvatustarkoituksessa. Tietoisuus lakiasioista ja kuritusväkivallan kieltämisestä lailla saattaa edelleen olla osalle vanhemmista uutta. Mannerheimin lastensuojeluliiton Vanhempainnetin mukaan kometelemaan, aikuisjohtoiseen kasvatustyyliin sisältyy pahimmillaan lapsen nöyryyttämistä sekä ruumiillista kurittamista. Se aiheuttaa lapsessa vihaa, pelkoa ja ahdistusta ja saattaa johtaa myöhemmin väkivaltaiseen käyttäytymiseen. On todettu, että kurittaminen jatkuu herkästi sukupolvesta seuraavaan, jos väkivallan ketjua ei tietoisesti katkaista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Jos vanhempaa itseään on kuritettu omassa lapsuudessaan, voi hän kokea sen oikeana kasvatustyylinä ja käyttää kuritusta keinona myös omien lapsiensä kanssa. Oppaamme avulla pyrimme luomaan vanhemmalle käsityksen lasta tukevista kasvatustavoista sekä ehkäistä kuritusväkivallan käyttöä ja perustelemaan sen mahdollisia haittoja lapsen kehitykselle sekä lapsen ja vanhemman välisen

luottamussuhteen syntymiselle. Pidimme tärkeänä vanhempien näkökulman esiin tuomista oppaassa. Toimeksiantajamme ehdotuksena pohdimme kyselyä, jonka avulla selvittäisimme, mitkä tilanteet vanhempien mielestä ovat haastavia lasten kasvatuksessa. Näin saisimme vanhempien näkökulman oppaaseen sekä oppaan sisällön vastaamaan mahdollisimman hyvin kehittämistyömme tavoitetta. Pohdimme kohderyhmän rajaamisessa oppaan hyödynnettävyyttä, kun valitsimme kohderyhmäksi Sateenkaari Koto Oy:n perheiden vanhemmat. Halusimme oppaasta olevan hyötyä jokaiselle Sateenkaari Koto Oy:n perheelle riippumatta heidän kulttuurista tai taustoista. Emme rajanneet kyselyn kysymyksiä koskemaan tiettyä ikäryhmää, sillä halusimme saada mahdollisimman paljon vanhempien ajatuksia ja ideoita opasta varten. Tarkoituksena oli saada vanhemmat tarkastelemaan ja pohtimaan omia kasvatustyylejään sekä käyttämiään keinoja lasten kasvatuksessa sekä vinkkejä lasten kanssa haastavissa tilanteissa toimimiseen lapsen iästä riippumatta.

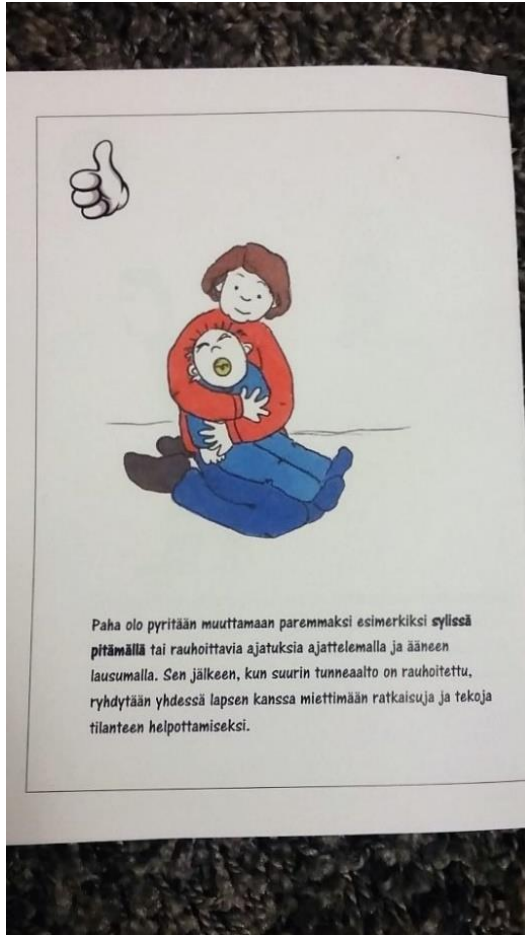

Kuva 4. Oppaan kansilehti.

Oppaan ideointi eteni johdonmukaisesti alkukeskustelusta lähtien. Lokakuussa 2016 tapasimme jälleen fokusryhmämme ja marraskuussa 2016 laadimme kyselyn vanhemmille. Kysely oli käännetty myös kahdelle muulle kielelle; englanniksi ja somaliaksi, sillä suurin osa Sateenkaari Koto Oy:n perheiden maahanmuuttajavanhemmista eivät puhuneet tai ymmärtäneet hyvin suomen kieltä. Tammikuussa 2017 analysoimme kyselyiden

tulokset (ks. Liite 2), joiden perusteella valitsimme aihealueet oppaan sisällöiksi. Valitsimme oppaan sisällöt niin, että niitä pystyy helposti soveltamaan eri tilanteissa päiväkotikäisen lapsen kanssa. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyimme vanhemmilta, millaiset tilanteet lasten kasvatuksessa he kokevat vaikeiksi. Vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti muutaman vaihtoehdon kesken ja osa vastanneista oli valinnut useammankin vaihtoehdon. Eniten haasteita eli noin 31% vastanneista koki vaihtoehdoissa ”kun pitäisi lähteä jonnekin” ja ”kun lapsi haluaa jotain, mitä hän ei voi saada. Toiseksi eniten vastauksia eli 25 % saivat aamuheräämiset sekä ruokailut. Toisessa kysymyksessä kysyimme lapsen toiminnasta vaikean tilanteen hetkellä. Eniten vastanneista eli 46% vastasi, ettei lapsi tottele. Paljon vastauksia saivat myös vaihtoehdot ”huutaa” ja ”jäähmettyminen”. Vaihtoehtoon ”muu, mikä?” vanhemmat olivat kertoneet lapsen esimerkiksi menevän sänkyyn mököttämään, puhuvan, juoksevan karkuun tai yrittävän perustella toiminnan jatkumisesta sellaisenaan. Lisäksi yksi vastanneista kertoi lapsen purevan liian vauhdikkaassa leikissä. Kolmannessa kysymyksessä, joka oli muodoltaan avoin, enemmistö vanhemmista eli 46% kertoivat yrittävänsä pysyä rauhallisena ja 62% keskustelemaan lapsen kanssa tilanteesta. Kolmanneksi eniten vastattiin vanhemman komentavan, korottavan ääntään tai jättävän lapsensa yksin esimerkiksi rauhoittumaan tai jäähyllä. Viimeisessä kysymyksessä pyysimme vanhempia arvioimaan, rauhoittuuko lapsi helposti vaikeissa tilanteissa vanhempien käyttämien toimintatapojen käytön jälkeen. 69% eli enemmistö vastaajista koki lapsen rauhoittuvan tilanteissa.

Kyselyn tulosten lisäksi oppaan kohderyhmän, aiheiden, kuvituksen, teorian sekä ulkoasun valinnassa käytimme apunamme kehittämispäiväkirjaa, johon olimme prosessin aikana kirjanneet erilaisia ideoita ja ajatuksia oppaaseen liittyen. Panostimme paljon oppaan ideointiin ja suunnitteluun, joten sen valmiiksi tekeminen sujui huolettomasti. Toimeksiantajamme toivoi oppaan olevan selkolukuinen sekä kuvitettu, jotta maahanmuuttajavanhemmilla on mahdollisuus ymmärtää sen sisältö siinä missä suomalaisillakin vanhemmilla. Oppaan teemojen selkiytyttyä pääsimme käsiksi kuvittamiseen sekä teorian tiedon valikoimiseen. Kuvilla oli suuri merkitys oppaan ymmärrettävyyden takia, joten halusimme panostaa niihin. Päiväkotijohdaja ehdotti, että oppaan voisi kuvittaa yksi hänen työntekijöistään, joka on taitava piirtämään. Kyseinen työntekijä suostui piirtämään oppaamme kuvituskuvat, jonka jälkeen väritimme ne itse. Oppaaseemme tuli yhteensä 13 kuvaa, joista osa kyseenalaisti kasvatustapoja ja osa kannusti toimimaan eri tavoin. Kuvien alle esitimme perusteluita, miksi mielestämme tietyt keinot ovat parempia kuin toiset. Teoria valikoitui helposti kattavasta teoriapohjastamme, jonka olimme kehittämistyötämme varten koonneet.

Kuva 5. Esimerkkisivu oppaasta.

6 POHDINTA

6.1 Prosessin arviointi

Kehittämistehtävänäimme oli luoda opas, joka sisältää hyviä kasvatustapoja tukevia esimerkkejä ja samalla pyrkii ehkäisemään kuritusväkivallan käyttöä lasten kasvatuksessa. Aiheemme ei ollut toimeksiantajamme tilaama, mutta toimeksiantajamme koki sen hyödylliseksi asiakasperheiden kasvatustyön tukemisessa. Kehittämistyömme hyödyllisyyttä perustelimme prosessin aikana monipuolisella teoretiedolla, fokusryhmän kanssa järjestetyillä palavereilla, joissa aihetta sivuavat työelämän tarpeet nousivat esille, kohderyhmämme osallistamisella prosessiin kyselyn avulla, sekä antamalla kohderyhmällemme mahdollisuuden antaa palautetta oppaan hyödyllisyydestä vanhempainillassa sekä heidän työpaikoillaan.

Aihe on ajankohtainen ja puhuttaa tänä päivänäkin, vaikka lait ja lapsen oikeuksien sopimus määrittelevät sen, mitkä keinot lasten kasvatuksessa eivät ole sallittuja. Vanhempien omaksumiin kasvatustyyliin vaikuttavat vahvasti kokemukset omasta lapsuudesta sekä tunteet. Lasten kasvatuksessa niin järki kuin tunteetkin vaikuttavat lopputulokseen ja siihen, miten kustakin tilanteesta selviydytään. Ei ole yhtä oikeaa tapaa toimia esimerkiksi ristiriitatilanteissa, mutta on tapoja, jotka vahvistavat lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta sekä luovat paremmat puitteet lapsen turvalliselle kehitykselle ja kasvulle.

Prosessimme eteni johdonmukaisesti määrittely-, suunnittelu-, ja toteutusvaiheen kautta arviointivaiheeseen. Yhteistyömme toimi koko prosessin ajan saumattomasti ja pysyimme hyödyntämään henkilökohtaista osaamistamme tehokkaan työskentelyn toteuttamiseksi. Prosessin kulkua helpotti samanlaiset oppimistyyliimme sekä yhteinen selkeä päämäärä, jota kohti motivoituneesti kuljimme. Yhteistyö toimeksiantajamme kanssa sujui hyvin, vaikka eriäviä mielipiteitä kehittämistehtävästä ilmeni prosessin alkuvaiheilla. Vastavuoroisten ja dialogisten keskustelujen avulla saimme molempia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja. Prosessimme alkoi ideasta, jota muokkasimme yhä enemmän tavoitteita kohti pyrkiväksi.

Vaikka prosessi sisälsi useita vaiheita ja jokainen niistä oli merkittävä, fokuksemme pysyi koko ajan tärkeimmässä asiassa, kehittämistehtävässä. Kaikella toiminnalla, kuten aiheen suunnittelulla, rajaamisella, teoretiedon valitsemisella, vanhempia osallistavalla

kyselyllä sekä useissa fokusryhmämme palavereissa tavoitteenamme oli luoda mahdollisimman hyvät lähtökohdat oppaan työstämiseksi ja tavoitteiden mukaiselle toiminnalle. Kehittämistehtävään panostaminen asiakaslähtöisesti oli ajatuksenamme prosessin eri vaiheissa, sillä halusimme sen palvelevan mahdollisimman hyvin kohderyhmäämme. Onnistuimme keskittymään oppaan työstämiseen, samalla pitäen mielessä asettamamme tavoitteet. Matkamme eri vaiheissa useita mielipiteitä oppaan sisällöstä ja ulkoasusta nousi esille, mutta asetetut tavoitteet ohjasivat meitä tekemään tiettyjä päätöksiä. Päätimme oppaan kohderyhmäksi perheiden vanhemmat, koska keskiössä oli nimenomaan vanhempien kokemat haastavat tilanteet lasten kasvatuksessa. Katsoimme henkilökunnalla olevan ammattitaitoa ja kokemusta käsitellä vaikeita tilanteita sekä lasten että vanhempien kanssa. Kuitenkin oppaan monikäyttöisyys mahdollistaa sen, että sitä voi käyttää vanhempien lisäksi myös päiväkodin henkilökunta tehdessään yhteistyötä juuri vanhempien kanssa.

6.2 Oppaan arviointi ja palaute yhteistyökumppaneilta

Oman arvioinnin tueksi tavoitteiden saavuttamisen arviointiin on usein mielekästä kerätä palautetta yhteistyökumppaneilta, jotta arviointi ei olisi liian subjektiivinen. Palautetta kannattaa pyytää esimerkiksi oppaan toimivuudesta ja käytettävyydestä, sen luettavuudesta sekä visuaalisesta ilmeestä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157.)

Onnistuimme luomaan selkeän, kuvitetun oppaan vanhempien kasvatustyön tueksi. Koska aihe ei ollut valmis, vaan keksimme sen itse, onnistunut ja hyödyllinen lopputulos kertoi aiheen ja kehittämistyön tärkeydestä. Tarkoituksena ei ollut kieltää tai tuomita tiettyjä kasvatukseen keinoja, vaan lisätä vanhempien tietoisuutta lapsen kehitystä tukevista keinoista ja auttaa vanhempaa haastavissa tilanteissa. Tuotoksemme täytti sille asetetut tavoitteet: yksinkertainen, faktoihin perustuva, selkokielineen ja selkeillä värikkäillä kuvilla varustettu opas, joka on sekä esteettisesti miellyttävää luettavaa, mutta myös sisällöltään helposti ymmärrettävä ja konkreettinen.

Opas ei ole aikaan, paikkaan tai lapsen ikään sidottu, vaan sitä voi käyttää vanhemmat apunaan kotikasvatuksessa, päiväkodin henkilökunta apuna puhuessaan vanhemmille kasvatukseen keinoista ja niiden hyödyistä ja haitoista sekä esimerkiksi vanhempainiltamateriaalina. Se on helposti sovellettavissa jokaisen päiväkotilapsen kanssa, oli lapsi sitten iältään yksi- tai kuusivuotias tai jotain siltä väliltä. Se sopii myös kasvatukseen tueksi lapsen kaikissa kehitysvaiheissa, uhmaikäisen lapsen, temperamenttityypiltään erilaisten

lasten tai vaikka erityistä tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Tärkeää on kuitenkin huomata, että opas kääntää katseen vanhemman omaan tapaan ajatella, tehdä ja toimia haastavissa tilanteissa lasten kanssa. Tärkeintä on omien keinojen pohdiskelu sekä itselle sopivien kasvatustapojen löytäminen ja niiden hyödyntäminen.

Oppaaseen valikoituneet aiheet olivat lapsen positiivinen huomiointi, kasvatusyhteistyö, lapsen sylirauhoittaminen, itsensä rauhoittaminen, lapsen ja vanhemman välinen keskustelu, tunteiden säätely, rajojen asettaminen, lapsen jäähylle laittaminen, emotionaalinen kaltoinkohtelu, huutaminen ja kuritusväkivalta. Pohdimme niitä kriittisesti, sillä ei ole yhtä ainoa oikeaa tapaa toimia lapsen kanssa. Tilanteissa vaikuttaa tietysti se, mihin toiminnalla pyritään. Valitsemamme aiheet ja esimerkit voivat toimia apuna lasten kanssa toimiessa, mutta ne eivät anna suoraa vastausta siihen, miten kaikista vaikeista tilanteista voi selvitä. Pientä ristiriitaisuutta oppaassa aiheuttaa se, että se on suunnattu kaiken ikäisille lapsille. Vaikka se tekee oppaasta helposti sovellettavan ja monikäyttöisen, voi se olla myös vanhempien näkökulmasta haaste. Samat keinot eri ikäisillä lapsilla eivät aina toimi toivotulla tavalla, ja esimerkiksi jäähy voi toimia esikouluikäisellä lapsella tarkoituksenmukaisesti kasvattavana tapana, vaikka se pienelle lapselle tarkoittaisikin eristämistä. Kuitenkin lähtökohtaisesti eristämisen tunne voi tulla niin pienelle kuin isolekin lapselle, mutta isommalla lapsella on kehittyneemmät keinot hallita omia tunteitaan sekä käsitellä asioita.

Esittelimme oppaan ensimmäisen kerran Päiväkoti Halikolossa vanhempainillassa, jossa toivoimme kohderyhmämme kanssa syntyvän dialogista keskustelua. Keskustelua ei tilaisuudessa syntynyt, eikä palautetta vanhemmilta tullut. Saimme palautetta toimeksiantajaltamme sekä kyseiseen päiväkodin henkilökunnalta sekä fokusryhmältämme. Palaute oli positiivista ja työntekijät, jotka antoivat suullista palautetta oppaasta, arvioivat sen hyväksi. Yhden asiakasperheen vanhempi oli kiinnostunut siitä, olisiko opasta mahdollista saada itselle. Vanhemman osoittama kiinnostus toimii palautteena siitä, että ainakin yksi vanhempi koki oppaan hyödylliseksi vanhempainillan esittelyn perusteella.

Jatkoimme palautteenkeruuta valmiin oppaamme kanssa vielä prosessin loppuvaiheessa. Esittelimme sitä Sateenkaari Koto Oy:n eri päiväkodeissa. Tapasimme Päiväkoti Villasukan päiväkodinjohtajan, jolle esittelimme tuotoksemme henkilökohtaisesti. Menimme paikan päälle valmiin oppaamme kanssa ja katsoimme sen läpi yhdessä, samalla käyden keskustelua sen sisällöstä. Päiväkodinjohtaja oli kiinnostunut muun muassa siitä, miten päädyimme valitsemaan juuri tämän aiheen ja miten kuvat ja teoria oppaaseen

valikoituivat. Pohdimme myös yhdessä sen hyödyllisyyttä kasvatustyössä ja käyttöä päiväkodeissakin. Saimme kattavan kirjallisen palautteen Villasukan päiväkodinjohtajalta ja työntekijöitä tapaamisemme jälkeen. Tässä muutamia kommentteja oppaastamme Sateenkaari Kodon henkilökunnan sanomina:

”Ammattilaiselle esitteen pelkästään lukeminen on vähän suppea sisällöltään, mutta kun aiheesta keskustellaan, niin siitä aukeaa monta mahdollisuutta kehittää, soveltaa ja laittaa käytäntöön.”

”Materiaali on hyvä, käytännöllinen ja selkeä. Sisältö on saatu helposti käsiteltävään ja ymmärrettävään muotoon. Toimii sekä itsenäisesti että ryhmässä esitettävänä.”

”Hienosti osasitte tuoda esiin haastavia kasvatustapoja ja niiden vaikuttavuutta, jolloin kuulijalle/lukijalla tulee aktiivinen rooli oppia ja tehdä valintoja. Samalla esite toimii mallina ja oppaana suomalaisen yhteiskunnan lainsäädännöstä, että hyvinä pidetyistä käytännöistä. Kuvat olivat todella värikkäät, kuvaavat ja puhuttelevat. Esite ei syyllistänyt vaan vain näytti –/+ tavan lapsen näkökulmasta katsottuna.”

”Käytimme ennen tapaamistanne jo muutamia kuvia vanhempainillassa herättelevinä aiheina keskusteluryhmien työskentelyn pohjana. Meillä oli aiheena rajat ja rakkaus, emmekä tienneet teidän opparin nimestä tai sisällöstä juurikaan. Kuitenkin kuvat ja lyhyet tekstit toimivat mielestäni hyvin ajatuksia herättävänä pohjana yhteiseen iltaan. Olisi mielenkiintoista jatkotyöstää oppaita eri aihepiirejä mieltien. Oli myös hyvä, että pyysitte vanhempien mielipiteitä haastavista kasvatustilanteista, jolloin oppaaseen osallistuivat myös vanhemmat.”

Oppaan arvioi myös koko Sateenkaari Koto Oy:n toiminnanjohtaja. Hän koki oppaan erittäin hyödyllisenä ja tarpeellisenä ja halusikin teettää opasta jaettavaksi vanhemmille. Myös muut Sateenkaari Kodon työntekijät, jotka halusivat arvioida opasta, kertoivat sen olevan toimiva, hyvin ymmärrettävä ja pitivät sivuilla olevista peukuista, jotka selkeyttivät opasta entisestään. Opasta tehdessämme ajatuksena olikin, että sitä hyödynnetään ainakin kaikissa Sateenkaari Koto Oy:n yksiköissä tarpeen ja kiinnostuksen mukaan. Se on luotu yhteistyössä toimeksiantajamme kanssa, joten toivomme sen hyödynnettävyyden olevan sataprosenttista kyseisessä yrityksessä. Yhteistyökumppanimme arviot oppaasta sivuavat omiamme, sillä olimme itsekkin erittäin tyytyväisiä tekemäämme työhön ja sitä kautta luomaamme oppaaseen. Mielestämme tuotos täyttää tavoitteemme ja sen ulkoasu vastaa toimeksiantajamme toiveita.

Koska Sateenkaari Koto Oy:n päiväkotien maahanmuuttajaprosentti on melko korkea, olemme koko prosessimme ajan ottaneet sen huomioon tehdessämme oppaasta kohderyhmämme kaikille vanhemmille sopivaa. Laatimamme kyselyn käänsimme englanniksi ja somaliaksi, jotta kaikilla vanhemmilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet vastata siihen ja ymmärtää täysin sen sisältö. Panostimme kyselyvaiheessa myös siihen, että olimme läsnä kyselyn täyttämävaiheessa, jotta vanhemmilla oli mahdollisuus kysyä kysymyksiä ja saada meiltä apua vastaamisessa. Oppaaseen syntyi meidän ja yhden päiväkotin Halikolon työntekijän toimesta kolmetoista selkeää ja havainnollistavaa kuvaa, jotka toimivat lukijalle teorian tukena.

6.3 Ammatillinen kasvu

Vilka & Airaksinen (2003, 154) toteavat teoksessaan, että kehittämistyön arviointi on tärkeä osa oppimisprosessia. Yksi tapa toteuttaa prosessi on kriittisesti tutkiva asenne. Tärkeitä arvioinnin kohteita ovat aihe ja idea, asetetut tavoitteet, kohderyhmä sekä teoreettinen viitekehys ja tietoperusta. Kehittämisprosessimme oli mielenkiintoinen ja onnistunut. Pidimme erityisen tärkeänä sitä, että aihe oli meitä kiinnostava ja motivoiva. Tiesimme aiheen olevan tarpeellinen ja ajankohtainen, joten siksi siihen oli helppo tarttua. Aihetta kuritusväkivalta oli Ensi -ja turvakodin ”Kannusta minut vahvaksi!” -hankkeessa käsitelty ja sisältö kiinnosti meitä valtavasti, joten päätimme tehdä kehittämistyömme ehkäistäksemme kuritusväkivallan käyttöä lasten kasvatuksessa. Halusimme aiheen, jota ei ole sosionomikoulutuksessa montaa vielä tehty. Ennaltaehkäisevä näkökulma valikoitui helposti, sillä halusimme korostaa kuritusväkivallan ehkäisyä ja tiedottaa keinoista, jotka sen käytön vähentämistä tukevat. Tiesimme myös, että haluamme tehdä työmme toiminnallisena opinnäytetyönä ja luoda jotain konkreettista ja pysyvää.

Opimme aiheestamme paljon uutta. Perehdyimme sekä henkiseen kaltoinkohteluun sekä kuritusväkivaltaan kasvatukseen sekä niiden vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Yllättävinä faktoina esille nousivat henkisen kaltoinkohtelun ja kuritusväkivallan moninaiset vaikutukset lapseen, sillä niillä on todettu olevan vaikutusta niin aivojen kehitykseen, luottamussuhteisiin kuin lapsen itsetunnon ja identiteetinkin kehittymiselle. Yllätyimme myös kuritusväkivaltaa käyttävien vanhempien prosentuaalisista lukumääristä.

Reflektoimme omaa työskentelyämme prosessin edetessä. Mietimme, missä olimme onnistuneet ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Meille selkeytyi myös itsereflektoinnin kautta omat vahvuutemme kehittämistyön tekijöinä ja kirjoittajina ja hyödynsimme niitä

prosessin aikana tehokkaasti. Huomasimme, että olemme molemmat tehokkaita työskentelijöitä ja työskentelimmekin hyödyllisesti sekä yhdessä että erikseen ja yhdistimme osaamisemme. Kehittämistyö näin pitkällä aikavälillä vaati keskittymistä ja pitkäjänteistä työtä, josta suoriuduimme mielestämme hyvin. Teimme kehittämistyötämme tehokkaissa jaksoissa, jolloin panostimme tekemiseen sataprosenttisesti. Jaksojen välissä saattoi olla viikkoja, mutta kun palasimme aiheemme pariin, saimme nopealla aikataululla luotua paljon uutta tietoa sekä tehtyä tuotostamme paremmaksi. Olimme molemmat lopputulokseen erittäin tyytyväisiä.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aro, T. 2011. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taa-perosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Insti-tuutti.
- Blue, L. 2012. Psychological Abuse: More common, as harmful as other child maltreatment. Viitattu 2.4.2017. <http://healthland.time.com/2012/07/30/psychological-abuse-more-common-and-equally-devastating-as-other-child-maltreatment/?iid=hl-main-lede>.
- Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Helsinki: Opetushallitus.
- Cacciatore, R.; Huovinen, M. & Korteniemi-Poikela, E. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetun-toa. Helsinki: WSOY.
- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Darling, N. 2012. Is your parenting psychologically controlling? Viitattu 2.4.2017. <https://www.psychologytoday.com/blog/thinking-about-kids/201210/is-your-parenting-psycholo-gically-controlling>.
- Ellonen, N. 2012. Kurin alaiset. Lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen per-heissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2016. Tukkapölystä ja sättimisestä kannustavaan kasvatukseen. Viitattu 22.3.2017. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukkapolysta-sattimisesta-kannustavaan-kasvatuk-seen/>.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2017. Väkipalta ja laiminlyönti kasvatuksessa. Tunnista, puutu ja auta. Viitattu 5.4.2017. <http://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/>.
- Gjerstad, E. 2015. Kuka on kukkulan kuningas? Lasten ja aikuisten valtasuhteet kasvun tukena. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hakala, J. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.
- Healthline 2017. Child emotional/psychological abuse. Viitattu 2.4.2017. <http://www.health-line.com/health/child-neglect-and-psychological-abuse#overview1>.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hyysalo, S. 2006. Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Joshi, L. 2015. New old-fashioned parenting. A guide to help you find the balance between tradi-tional and modern parenting. Summersdale Publishers Ltd.
- Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. Helsinki: Otava.
- Kallio, P.; Kivitie-Kallio, S.; Söderholm, A. & Tupola, S. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpity. Te-oksessa Kivitie-Kallio, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kus-tannus Oy Duodecim.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasva-tuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

- Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kemiläinen, H. 2016. Vauvaiässä syntyvät luottamus ja turva. Viitattu 9.4.2017. <https://www.tehylehti.fi/fi/terveys/vauvaiassa-syntyvat-luottamus-ja-turva>.
- Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lastensuojelun keskusliitto 2016. Viitattu 17.5.2016. <https://www.lskl.fi/blogi/lasten-kaltoinkoh-telu-yhteiskuntamme-tosiasia/>.
- Litja, T. & Oinonen, M. 2000. Mä en haluu! Leikki-ikäisen arjen pulmia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lundán, A. 2012. Konstit vähissä? Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lyyra, V. 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoidossa. Perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi.
- Mackonochie, A. 2006. Uhmaikä. Leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen. Suom. Cullen, K. Helsinki: Perhemediat Oy.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Vanhempainnetti. Vanhemmuus ja kasvatustietäminen. Rajojen asettaminen. Viitattu 31.10.2016. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/rajojen_asettaminen/.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Vanhempainnetti. Vanhemmuus ja kasvatustietäminen. Lasten kasvatustietäminen. Eri kasvatustapoja. Viitattu 30.3.2017. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/kasvatuksen_tapoja/kasvatustavat/.
- Markham, L. 2014. Calm parents, happy kids. The secrets of stress-free parenting. Lontoo: Ebury Publishing.
- Mattila, K-E. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2007. Tarinat työn tukena. Helsinki: Tammi.
- Nettiturvakoti 2016a. Perhe ja vanhemmuus. Mikä on kaltoinkohtelua tai kuritusväkivaltaa? Viitattu 18.5.2016. https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=138.
- Nettiturvakoti 2016b. Perhe ja vanhemmuus. Ammattilaisille. Viitattu 31.10.2016. https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=138.
- Perustuslaki 11.6.1999/731.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182: Helsingin yliopisto.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sateenkaari Koto 2017. Viitattu 22.3.2017. <http://www.sateenkaarikoto.fi/sateenkaarikoto>.
- Sihvola, S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Helsinki: Gummerus.

Sinkkonen, J. 2015. Jari Sinkkonen: Syy, miksi lapsen rankaiseminen ei toimi. Viitattu 9.4.2017. http://www.vauva.fi/artikkeli/lapsi/kasvatus/jari_sinkkonen_syy_miksi_lapsen_rankaiseminen_ei_toimi.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Lapset nuoret ja perheet. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 31.10.2016. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus.

Unicef 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Käännös: Inka Hetemäki, Kaisa Rontu, raakakäännös Johannes Mäki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Unicef 2016. Pelolla kasvattaminen ei auta lasta. Viitattu 31.10.2016. <http://unicef.typepad.com/main/2014/09/pelolla-kasvattaminen-ei-auta-last.html>.

Valkama, S. & Ala-Luhtala, R. 2014. Tunne- ja turvataidot osaamiseksi. Viitattu 30.10.2016 https://www.jamk.fi/globalassets/tutkimus-ja-kehitys--research-and-development/jamkin-julkaisut/pdf/jamkjulkaisu1942014_web.pdf.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väestöliitto 2017. Lastenkasvatusvihkoset. Viitattu 6.4.2017. <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/aineistot/lastenkasvatusvihkoset/>.

Kysely

Vaikeat tilanteet lapsen kasvatuksessa

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Turun ammattikorkeakoulusta ja valmistumme lastentarhanopettajiksi ensi keväänä. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Sateenkaari Koto Oy:n kanssa ja suoritamme samalla syventävän harjoittelumme Sateenkaari Koto Oy:n kahdessa eri yksikössä, Saara Halikolossa ja Laura Pääskynpesässä. Opinnäytetyömme käsittelee lapsen kasvatukseen liittyvien ristiriitojen ratkaisemista lapsen hyvinvointia tukien. Toivoisimmekin teiltä vastauksia muutamiin kysymyksiin, jotka liittyvät aiheeseemme.

Palautathan vastauksenne alakerran pukeutumishuoneessa olevaan laatikkoon 22.12 mennessä, kiitos!

1. Mitkä tilanteet kotona ovat lapsen kasvatuksessa sinun mielestäsi vaikeita?

- Aamuhäämiset
- Ruokailut
- Kun pitäisi lopettaa leikki tai muu toiminta
- Kun pitäisi lähteä jonnekin
- Kun lapsen leikki menee liian vauhdikkaaksi
- Kun lapsi haluaa jotain, mitä hän ei voi saada
- Riidat lasten kesken
- Muu, mikä?

2. Mitä lapsesi tekee näissä vaikealta tuntuissa tilanteissa?

- Huutaa
- Potkii
- Lyö
- Ei tottele
- Seisoo, istuu tai makaa paikallaan, "jähmettyy"
- Muu, mikä?

3. Miten itse toimit lapsen kanssa vaikeassa tilanteessa?

4. Rauhoittuuko lapsesi helposti tällaisissa tilanteissa?

- Kyllä
- Ei
- Joskus

Kiitos vastauksistanne!

Saara Halkio & Laura Järviö

Kyselyn tulokset

